

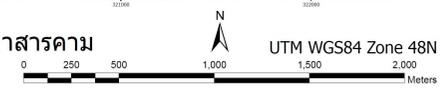
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แผนที่ GIS ป่าชุมชนโคกหินลาด และแผนที่เดินดิน ป่าชุมชนโคกใหญ่

แผนที่การสำรวจขอบเขตป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ณ วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2555

ภาคผนวก ข

สภาพภูมิศาสตร์จังหวัดมหาสารคาม

การสำรวจพรรณไม้ พันธุ์สัตว์ในป่าชุมชนโคกหินลาด และป่าชุมชนโคกใหญ่

สภาพภูมิศาสตร์จังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นพื้นที่ค่อนข้างเรียบถึงลูกคลื่นลาดยาว สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 130- 230 เมตร มีลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำชี ลำน้ำเสียว ลำน้ำพุง ลักษณะอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 26.9 - 28.2 องศาเซลเซียส มีผลตกเฉลี่ยในหนึ่งปี 120 วัน มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งสาธารณูปโภค ที่สำคัญได้แก่

แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งหมด 236 แห่ง แบ่งเป็น แม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลอง 191 สาย ซึ่งทั้งหมดใช้ได้ในฤดูแล้ง และมีหนองบึง 45 แห่ง ซึ่งในจำนวนนี้มีสภาพใช้ได้ฤดูแล้ง 24 แห่ง อำเภอที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติมากที่สุด คือ อำเภอนาหว้ามีแหล่งน้ำ 40 แห่ง แบ่งเป็น แม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลอง 37 สาย และมีหนอง บึง 3 แห่ง ในขณะที่กิ่งอำเภอชื่นชมมีแหล่งน้ำธรรมชาติ น้อยที่สุด คือ มีเพียงหนองบึง 3 แห่ง เท่านั้น และในจำนวนนี้ไม่สามารถใช้ได้ในฤดูแล้ง

ด้านทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดมหาสารคามมีเนื้อที่ป่าไม้ 51,250 ไร่ หรือประมาณ 1.55 % ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด เนื้อที่ป่าถูกบุกรุกทำลายไปเรื่อยๆ จนเหลือเพียง 20,625 ไร่ ในปี 2541 หรือ ประมาณ 0.62 % ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด ป่าไม้ส่วนมากจะอยู่บริเวณอำเภอบรบือ นาเชือก นา ดูน และวาปีปทุม เป็นป่าเบญจพรรณ ที่เรียกว่า "ป่าโคก" ในปี 2543 มีป่าสงวนแห่งชาติ 10 แห่ง มีเนื้อที่ประมาณร้อยละ 7.69 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด มีวนอุทยาน 2 แห่ง วนอุทยานโกสัมพีและวนอุทยานชีหลง มีสวนรุกชาติ 2 แห่ง คือ สวนรุกชาติพุทธรักษาและสวนรุกชาติท่าสองคอน

แร่ธาตุ จังหวัดมหาสารคามมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ แร่เกลือหิน ซึ่งมีจำนวนมหาศาล ได้พื้นดินจังหวัดมหาสารคาม เรียกว่า หน่วยหินมหาสารคาม ซึ่งเป็นชั้นเกลือหินหนาจัดอยู่ในกลุ่มหิน โคราช กองเศรษฐกิจธรณีวิทยา ได้คำนวณปริมาณเกลือสำรองของแร่เกลือในภาคอีสาน ว่าอยู่ประมาณ 18 ล้านล้านตัน ปัจจุบันจังหวัดมหาสารคาม มีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเกลือสินเธาว์ จำนวน 16 แห่ง กำลังการผลิตรวมประมาณ 240,000 ตันต่อปี

แหล่งน้ำชลประทาน แหล่งน้ำชลประทานในปี 2544 ของจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่เป็น โครงการชลประทานขนาดเล็กจำนวน 367 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ 116,940 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.50 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด ที่เหลือเป็นโครงการชลประทาน ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 1 , 18 และ 152 โครงการ ตามลำดับ ครอบคลุมพื้นที่ที่ได้ประโยชน์ 37,000 , 65,6800 และ 2,280 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.43 , 2.54 และ 0.90 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด ตามลำดับ โดยภาพรวม โครงการชลประทาน ของจังหวัดมหาสารคาม ในปี 2544 มีทั้งหมด 538 โครงการ สามารถเก็บกักน้ำได้ 79.716 ล้าน ลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ 221,900 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 8.58 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของจังหวัด (2,585,064.40 ไร่)

บ่อน้ำบาดาลและบ่อน้ำตื้น ในปี 2541 จังหวัดมหาสารคาม มีบ่อน้ำบาดาลสาธารณะทั้งสิ้น 801 แห่ง คิดเป็นส่วนจำนวน หมู่บ้าน : บ่อน้ำบาดาลสาธารณะ เท่ากับ 1 : 0.45 ในขณะที่มีบ่อน้ำตื้นทั้งสิ้น 150 แห่ง

สถานีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในปี 2541 กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการจัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในจังหวัด มหาสารคามแล้ว จำนวน 73 สถานี มีพื้นที่โครงการทั้งสิ้น 184,796 ไร่ และพื้นที่ส่งน้ำ 120,346 ไร่ อำเภอที่มีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้ามากที่สุด คืออำเภอเมืองมหาสารคามจำนวน 29 สถานี รองลงมา คือ

อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย และอำเภอเชียงยืน จำนวน 20 , 20 และ 4 สถานีตามลำดับ ส่วนอีก 7 อำเภอ และ 2 กิ่งที่เหลือนี้ไม่มีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า สำหรับพื้นที่โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า รวมเท่ากับ 184,796 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 7.15 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ในขณะที่พื้นที่ส่งน้ำรวมเท่ากับ 120,346 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.66 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ดิน ดินของจังหวัดมหาสารคาม แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1) กลุ่มดินไร่ สามารถแบ่งย่อยเป็นกลุ่มดินไร่ทั่วไป มีพื้นที่เพียงเล็กน้อย ครอบคลุมพื้นที่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด ดินไร่กลุ่มนี้อยู่ในพื้นที่ บางส่วนของอำเภอบรบือและอำเภอแกลง ทรายส่วนใหญ่อยู่บริเวณทิศตะวันตกของจังหวัด บริเวณอำเภอโกสุมพิสัย อำเภอบรบือ และอำเภอนาเชือก

2) กลุ่มดินนา ส่วนใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ทางทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัด สามารถแยกออกเป็นกลุ่มย่อยตามคุณสมบัติของดินนาได้เป็น กลุ่มดินนาทั่วไป ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเชียงยืน อำเภอบรบือ ปทุม อำเภอนาดูน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และบางส่วนของอำเภอเมือง กลุ่มดินนาดี อยู่บริเวณลุ่มน้ำชีทางทิศเหนือของจังหวัด ซึ่งครอบคลุมพื้นที่อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย และบางส่วนของทางทิศใต้ของจังหวัด ในบริเวณพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และอำเภอบรบือ

3) กลุ่มดินทะเล ส่วนใหญ่อยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด สามารถแบ่งย่อยได้เป็น กลุ่มดินไร่ทั่วไป ควบกับดินนาทั่วไป ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก อำเภอนาดูน และอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และกลุ่มดินไร่ทรายควบกับดินไร่ทั่วไปอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอแกลง และอำเภอบรบือ

2. แหล่งแร่

แร่สำคัญที่พบในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่เกลือหิน พบที่อำเภอบรบือและอำเภอบรบือ ปทุม เกลือหินที่มีความหนา 168 ถึง 505 ฟุต ปริมาณบ่งชี้ของเกลือมากกว่า 700 ล้านตัน อย่างไรก็ตามการที่จะพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมมีปัญหาสำคัญคือ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งอุตสาหกรรมทำเกลือที่จะไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจะต้องลงทุนสูง

3. ทรัพยากรน้ำ

1. แม่น้ำชี มีต้นกำเนิดในจังหวัดชัยภูมิ ไหลผ่านจังหวัดขอนแก่นแล้วไหลผ่านจังหวัดมหาสารคามในอำเภอโกสุมพิสัย กันทรวิชัย และอำเภอเมือง รวมความยาวที่ไหลผ่าน 60 กม. ทิศทางน้ำจะไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก แม่น้ำชีเป็นแม่น้ำขนาดกลางไหลผ่านหลายจังหวัดแต่เนื่องจากไม่มีการกั้นลำน้ำ ดังนั้นในฤดูแล้งน้ำจึงขาดและมีตลิ่งสูงมาก เกษตรกรใช้ประโยชน์กับลำน้ำนี้ได้้น้อยมาก

2. ลำห้วย 12 สาย

ลำพังชู ไหลผ่านในเขตอำเภอบรบือ นาเชือก และพยัคฆภูมิพิสัย รวมความยาว 70 กม. ลักษณะลำห้วยต้นเขินเกือบตลอด

ลำเตา ไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย มีความยาว 25 กม. ลักษณะลำห้วยต้นเขินมาก

ลำห้วยวังกะฮัง ลำห้วยแห่งนี้เป็นต้นน้ำของลำเตา ไหลผ่านอำเภอนาดูนความยาว 70 กม.

ต้นเขินมาก

ลำห้วยหว่า ลำห้วยแห่งนี้ไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ความยาว 25 กม. สภาพลำห้วยต้น

เงินมากตลอดสาย

ลำปลับปลา เป็นลำห้วยเขตจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดมหาสารคาม ไหลผ่านบริเวณอำเภอ พยัคฆภูมิพิสัย มีความยาว 30 กม. สภาพลำห้วย ตื้นเขินเป็นบางส่วน

ลำห้วยเสียว ไหลผ่านอำเภอบรบือและอำเภอนาคู ความยาว 60 กม. มีปัญหาเรื่อง น้ำเค็ม เนื่องจากการสูบน้ำเกลือจากใต้ดินขึ้นมา จากบริเวณ อ่างเก็บน้ำบรบือซึ่งเป็นต้นน้ำเสียว

ลำห้วยบางบอน เป็นต้นน้ำลำเตา ไหลผ่าน ต.บ้านกู่ ต.ต.เมือง อ.พยัคฆภูมิพิสัย ความ ยาว 12 กม. ลักษณะตื้นเขิน

ลำห้วยชัน เป็นลำห้วยธรรมชาติ ไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ความยาวประมาณ 2 กม. ลักษณะตื้นเขินมาก

ลำห้วยคเคคาง เป็นลำห้วยธรรมชาติ ไหลผ่านอำเภอเมือง ความยาว 46 กม.มีอ่างเก็บน้ำ ห้วยคเคคางความจุ 4.22 ลบม. ปรับปรุงโดยการขุดลอก

ห้วยวังคู เป็นลำห้วยธรรมชาติ ไหลผ่านอำเภอบรบือ ความยาว 15 กม. ลักษณะตื้นเขิน ในฤดูแล้ง

ห้วยจิ้งปิ้ง เป็นลำห้วยธรรมชาติ ไหลผ่านอำเภอบรบือ ความยาว 10 กม.

ลำห้วยสายบาตร เป็นลำห้วยธรรมชาติ ไหลผ่านตอนเหนือของจังหวัดมหาสารคามและ ขอนแก่น

ที่มา : ข้อมูลสภาพภูมิศาสตร์จังหวัดมหาสารคาม ปี 2550 - 2555

: ศูนย์วิจัยและพัฒนาโครงสร้างมูลฐานอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี 2555

ผลการสำรวจพรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 พบว่า มีพรรณพืชที่ใช้ประโยชน์ ดังแสดงใน ตาราง ข.1

ตาราง ข.1 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกหินลาด

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
ก้อ	ก้อ	<i>Catanopsis quercus spp.</i>	ต้น แก่น กิ่ง	ใช้สมานแผลห้ามเลือด ต้มแก้ท้องร่วงอาเจียน แก้ไข้ใน
กะบก	กระบก	<i>Irvingia malayana</i> <i>Oliv.ex A. Benn.</i>	ลำต้น	เป็นยาแก้โรคความดันสูง ใช้ไม้เผาถ่านได้
กระยอม พะยอม	พะยอม	<i>Shorea lalura roxb</i>	เปลือก, ต้น แก่น ดอก	มีรสฝาดต้มดื่มแก้ ท้องร่วง ลำไส้อักเสบ ปรุงเป็นยาแก้ลมบำรุง หัวใจ ลดไข้
กระโดน	กระโดน	<i>Careya arborea roxb</i>	ใบ เปลือก ดอก	สมานแผลอมแก้ ลักปิดลักเปิด แก้พิษงู สมานแผล แก้เคล็ดขัดยอก
กระเดา	สะเดา	<i>Azadirachta indica A juss</i> <i>siamensis Valetun</i>	เปลือก	รักษาโรคเรื้อรัง เป็นยากำจัดแมลง
โก	ตะโก	<i>Diospyros rhodocalyx</i> <i>kurz</i>	ลูก เปลือก ต้น	แก้ท้องร่วง บำรุงธาตุ บำรุงกำหนด
กะหนวน	ฉนวน	<i>Dalbergia nigrescens</i> <i>Kurz</i>	ใบ กิ่ง ราก ต้น	ใช้เป็นยาระบาย ต้มแก้ปวดท้อง
กกต้นกลม	กกลังกา	<i>Cyperus flabelliformis</i> <i>Rottb.</i>	ต้น ใบ เหง้า	ดื่มรักษาโรคต่อติอักเสบ ตำพอกบาดแผล
กรตน้ำ	กรตน้ำ	<i>Scroparia dulcis Linn.</i>	ใบ ต้น ลูก	ขับระดูขาว แก้ไอ แก้ไข้ ท้องเสีย ผื่นคัน ขับพยาธิไส้เดือน
กลอยข้าว เหนียว	กลอย	<i>Discorea hispida</i> <i>DennistHe.</i>	หัว ใบ	กัดเถาดานในท้อง ทำให้อาเจียน มึนงง

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
กล้วยดิบ	กล้วย	<i>Musa sapientum</i> Linn.	ยาง ผลดิบ ใบ	สมานแผล ห้ามเลือด รักษาแผลในกระเพาะ อาหาร ต้มอาบแก้ผื่นคัน
กระตูดำ	กระตูดำ	<i>Gendarussa valga</i>	ใบ	แก้เลือดคั่งเป็นก้อน แก้ปวดศรีษะ
กระถินไทย	กระถิน	<i>Leucaena glaca</i> Benth	ดอก ราก	บำรุงตับ ขับลม ขับระดูขาว
ชิงทราย	กระชาย	<i>Gastrochilus panderata</i>	เหง้า ราก	ขับระดูขาว แก้กามตายด้าน ทำ ให้กระชุ่มกระชวย
กระโดลิง	กระโดลิง	<i>Bauhinia horfieldii</i> Mc.	เถา	แก้ตัวร้อน แก้ไข้ ขับเหงื่อ แก้พิษฝี
ข่าน้อย	ข่าลิง	<i>Alpinia officinarum</i> Hance.	เหง้า ต้น	แก้กามโรค ปวดท้อง จุกเสียด แก้ฝีดาษ ฝีทราย
ขี้กาขาว	ขี้กาขาว	<i>Bryonia laciniosa</i> Linn.	ใบ เถา ดอก	แก้หวัดคัดจมูก บำรุงน้ำดี ดับพิษ เสมหะ บำรุงกำลัง
ขี้เท่า	ปอแก่นเท่า	<i>Grwia elatostemoides</i>	เปลือก	ต้มแก้ซางเด็ก
ขี้หนู	ขี้หนู	<i>Diospyros borneensis</i>	แก่น	ขับฟอกเลือดสตรี
ขี้เหล็กบ้าน	ขี้เหล็กบ้าน	<i>Cassic siamea</i> Britt	แก่น	ถ่ายกระษัย เสมหะ แก้ลำไส้อักเสบเรื้อรัง
ขามป้อม	มะขามป้อม	<i>Phyllanthus emblica</i>	ลูก	แก้ไอ แก้เสมหะ
เขว้า	เขว้า	<i>Haldina cordifolia</i>	ราก ยอด	แก้โรคผิวหนัง แก้ปวดศรีษะ

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
คอแลน	กรวยป่า	<i>Casearia grewiaefolia</i>	ราก ผล	ผสมยาอื่น แก้ปวด เมื่อย ใช้รักษาหิด
คัดเค้า	โยทะกา	<i>Randia siamensis</i> Craib	ใบ ดอก	แก้เลือดช้ำ แก้โลหิต
ค่าลิ้น	มะค่าลิ้น	<i>Walsura trichostemon</i> Miq	ราก ลำต้น เปลือก	แก้ริดสีดวงทวาร ใช้เป็นยาล้างแผล
ค้อหนาม	ตระค้อ หนาม	<i>Sisxelpriis muricata</i>	ผล	ใช้รักษาหิด
จิวป่า	นุ่นป่า	<i>Bombax insigne</i> Wall	ใบ เปลือกต้น ราก	ตำพอกแก้ฟกช้ำ แก้ท้องเสีย แก้บิด ใช้ขับปัสสาวะ
เจียงปลา ดุกใหญ่	สลักเขี้ยว	<i>Lamdia bispinosa</i>	ราก	ต้มดื่มแก้ไข้ใน
แคน	ตะเคียน	<i>Hopea odorata</i> Roxb	เปลือก แก่น	อมแก้ปวดฟัน แก้กำเดา สมานแผล
เคียวกอฮอ	บรเพ็ด	<i>Tinospora tuberculata</i> Bemee	ใบ ลูก	แก้รำมะนาด ปวดฟัน แก้ไข แก้เสมหะเป็น พิษ
เคียวชูด	เครือเขา แกลบ	<i>Parameria larbata</i> Pierrei	เถา	ใช้กระจายเลือด ลม
เคียวผักสาบ	เครือ ผักสาบ	<i>Adenia viridiflora</i>	เถา	แก้ขางเด็ก
เครือหมา น้อย	กรุงเขมา	<i>Cissampelos parera</i> linn	ราก ต้น	แก้ไข้จากอาการ อักเสบ ดับพิษทุกชนิด

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
จาน	ทองกวาว	<i>Butea menosperna</i>	แก่น ดอก	ตำพอกฝี ขับปัสสาวะ ถอนพิษ ไข้
จิก	เต็ง	<i>Shorea obtusa wall</i>	ราก	แก้ท้องร่วง เป็นบิด เป็นยาสมานลำไส้
จัน	จันทน์ขาว	<i>Diospyros decandra</i>	เนื้อไม้แก่น	บำรุงประสาท บำรุง เนื้อหนังให้สดชื่น
จำปี	จำปี	<i>Michelia alba DC.</i>	ใบ ดอก	แก้หลอดลมอักเสบ เรื้อรัง บำรุงหัวใจ ถูมน้ำดี
จำฉา	จามจุรี	<i>Samanea saman Merr.</i>	ใบ เมล็ด เปลือกต้น	ดับพิษ แก้ปวด ปวดร้อน แก้โรคผิวหนัง กลาก เกลื้อนสมานแผล แก้ ปวดฟัน
เสี้ยวแดง	ชงโค	<i>Bauhinia purpurea</i>	ใบ ดอก ราก	แก้ไอ ระบายพิษไข้
ผักชะ	ชะอม	<i>Acacia insuavis Lace.</i>	ราก	แก้ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ
ชุมเห็ด ใหญ่	ชุมเห็ดเทศ	<i>Cassia alata Linn.</i>	ใบ ดอก ฝัก ต้น	บดผสมกระเทียมทา แก้กลากเกลื้อน ยาระบาย แก้พยาธิตัวดี
ชาด	สะแบง	<i>Dipterocarpaceae dipterocapus obtusifolius Teijsm ex Miq</i>	ใบ ยาง	แก้ปวดฟัน สมานแผล
ช่างน้ำ	กระแจะ	<i>Gomphia serrata kanis</i>	ราก ผล	เป็นยากระษัยก้อน ยาเข้ากับยาตัวอื่น บำรุงร่างกาย

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
ผักอีโร	ชะพลู	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ใบ ดอก ราก	เจริญอาหาร ขับเสมหะ ช่วยย่อยอาหาร ขับลมในไส้
ผักสัง	ผักกะสัง	<i>Peperomia pellucida</i> HB.	ใบ	ตำพอกเอาน้ำทาแผล ฝีหนอง
ผักกะแยง	ผักแยง	<i>Limnophila aromatica</i> (Lam) Merrill.	ทั้งต้น	ขับน้ำนม ระบายท้อง แก้ไข้
โทงเทง	โทงเทง	<i>Physalis minima</i> Linn.	ทั้งต้น	แก้ทอลซิลอักเสบ แก้ ปัสสาวะเป็นเลือด
ท่ม	กระทุมโคก	<i>Mitragyna hirsuta</i> Hav	แก่น ใบ	เป็นยาผสมตัวอื่น เป็นยา รักษามดลูกและหนองใน แก้มวนในท้อง
ทองพันชั่ง	ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasatus</i> Kurr	ราก ต้น	รักษากลากเกลื้อน แก้ ลมพิษ รักษาเมื่งเร้งเต้านม
คู่	ประคู่	<i>Pterocarpus</i> <i>macrocapus</i>	ใบ เปลือก	พอกฝีแก้ฝีคัน สมานแผล
แดง	แดง	<i>Xylia xulocarpa</i>	ผล เนื้อไม้	สมานแผล แก้เส้นตึง
แต่้	มะค่าแต่้	<i>Sindora sismensis</i> Teysm	เปลือก เมล็ด	ต้มดื่มแก้ปวดท้อง แก้โรคผิวหนัง
ตะขบป่า	ตะขบป่า	<i>Flacoirtia indica</i> Merr	เนื้อไม้ ราก ต้น	ขับพยาธิไส้เดือน แก้ประดงฝีคัน
ตานกกรด ตัวเมีย	ตานกกรด	<i>Ellipanthus tomentosus</i> Kurz	เนื้อไม้	ถ่ายพิษเสมหะ แก้กระษัย ปวดเมื่อย
ตำนิน	ตำลิ่ง	<i>Coccinia grandis</i> Voigt	ใบ ดอก ถา	ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ แก้คันแก้ตาฟาง ตาแดง
ตูปหมูป	เปราะป่า	<i>Kaempferia mariginata</i> HB.	หัว	แก้หวัด แก้กำเดา
ตะโก	ตะโกนา	<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz.	ลูก	แก้ท้องร่วง แก้ตกเลือด ขับพยาธิ แก้กระษัย

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
ต้องแล่ง	กลิ้งกลม	<i>Polyalthai suberasa</i>	ราก	ต้มดื่มแก้กล้ามเนื้อท้อง เกร็ง
ตีนตั้ง	ตีนตั้ง	<i>Calyeopteris floribanda</i> lamk	ใบ ราก	ใช้เจริญอาหาร สมานลำไส้ แก้พิษงู
ตองแตก	ตองแต่	<i>Baliospermum</i> <i>Montanum</i> Muall	ใบ เมล็ด	ดื่มแก้หืด ห้ามเลือด เป็นยาถ่ายอย่างแรง
ตากวง	กำแพงเก้าชัน	<i>Salacia verrucosa</i> wight	ราก	ต้มกินเป็นยาระบายพิษไข้ บำรุงเลือด แก้ระดูขาว
ตีนนก	สกุณี	<i>Vitex pubescens</i> Vaht	ราก ต้น แก่น	แก้เสมหะ แก้ปวดเคล็ดขัด ยอก แก้ไข้มาลาเรีย แก้โลหิตเป็นพิษ
ตาไก่	กำแพงเจ็ดชัน	<i>Salacia prinoides</i> A.D.C	แก่น เปลือก	เป็นยาระบายพิษไข้ ใบกิน เป็นผัก ต้มกับยาอื่นแก้ปวดเอว
ตีวม่อน	ตีวดำ	<i>Cratoxylum</i> <i>sumatanum</i>	ลำต้น	ใช้ผสมกับรากจุมคาน ราก เกียงป็น รากเป็องถั่วย รากดำจำต้มกินแก้กามโรค หนองใน
ตุมกา	ตุมกาขาว	<i>Strychnos nux blanda</i> A.W. Hill	ใบ เปลือกต้น	แก้ฟกช้ำ ทาแผลงูกัด
ตุมตั้ง	พญาพุดไทร	<i>Limonia acidissima</i> linn	ใบ ผลแห้ง	แก้ลมบ้าหมู แก้อาหารไม่ย่อย
นนทรี	อะกลาง	<i>Peltophorum dasyrachis</i> Miq Kurzex Baker	เปลือกต้น	รสฝาดใช้ขับเลือด กลุ่มเสมหะ
น้ำเกลี้ยง ใหญ่	รักใหญ่	<i>Melanorrhoca usitata</i> <i>pierre</i>	เปลือก	ต้มดื่มและอาบยา ใช้ทาใบ ลานให้คงรูปดี

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
ปีคน	ปีคน	<i>Brueca javanica</i> Merr B	ใบ ลูก	ตำกับปูนพอกฝี แก้กะษัย แก้ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ
บก	กระบก	<i>Irvingia malayana olui</i> ex A Benn	เนื้อในเมล็ด	ใช้บำรุงเส้นเอ็น บำรุง ไขข้อ
บักหม้อ	หมากหม้อ	<i>Randia encondon</i>	แก่น	ต้มกินแก้ไข้เส้น เหน็บ ชา ถ่ายพิษในตับ ขับ ปัสสาวะ
บักฝาง	ฝาง	<i>Caesalpinia sappan</i> linn	ราก	เป็นยาขับลมแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ เป็นพืชเข้ากับ กลุ่มยาอื่น เช่น แก้ไข้ อาเจียน
เบ็น	หนามเข็ม	<i>Strychnos plumosa</i>	ราก แก่น ยอด	ต้มรักษาโรคทั่วไป ต้มกับเครือหมาว้อ รักษาเลือดออกตาม ไรฟัน มีฤทธิ์ห้ามเลือด สมานแผลใช้กินเป็นผัก ปนกับปลา
บักบก	กระบก	<i>Irvingia malayana Oliv</i> .ex. A Benn	เนื้อในเมล็ด	ใช้บำรุงเส้นเอ็น ไขข้อ ฆ่าพยาธิ
ปีกไก่ดำ	ปีกไก่ดำ	<i>Gendarussa bulgaris</i> Nees	กิ่ง	แก้เลือดคั่ง ปวดตาม ข้อ
เป็ล้าน้อย	เป็ล้าน้อย	<i>Croton sublyatus</i> Kurz	ราก กระพี้	แก้ น้ำเหลืองเสีย แก้ โรคผิวหนัง แก้เลือดร้อน ร้อนใน คุมกำเนิด
ไผ่หนาม	ไผ่ป่า	<i>Bambusa arundinacea</i> Wild	ตา ราก ติว	ใช้ต้มกิน แก้ร้อนใน ต้มกิน รักษาปัสสาวะ ชดนำติวมาต้มให้เด็ก

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
พอก	มะพอก	<i>Parina anmense Hance</i>	เนื้อไม้ น้ำมันจากเมล็ด	ต้มน้ำแก้ปวดงูพิษ ใช้ทารักษาโรคตา
พังคี้	พังคี้	<i>Chloradenenia discolor balt</i>	ราก	เป็นยาแก้เจ็บท้อง ท้องเสียช่วยขับลม ต้ม กิน แก้ปวดหลังปวดเอว ใบและยอดกินได้
มะม่วง กระล่อน	มะม่วงป่า	<i>Mangifera calonewa Kurz</i>	เนื้อในเมล็ด เปลือกต้น กาฝาก	แก้ท้องร่วง สมานลำไส้ แก้เสมหะ แก้ไข้ แก้เบาหวาน
มะตูม	มะตูม	<i>Aegle marmelos Corr</i>	ใบ ผล	คั้นน้ำดื่มแก้หวัด ตากแห้ง แก้กระเพาะ แก้ท้องอืด
ยอป่า	ยอป่า	<i>Morindaeiptica Rid</i>	แก่น	ขับเลือด ขับน้ำคาวปลา แก้จุกเสียด ขับผายลม
ยูคาลิปตัส	ยูคาลิปตัส	<i>Eucalytus glopulus lalill</i>	ใบ	สูดดมแก้หวัด ใช้ขับลม ขับเสมหะ ตำพอกแผลฟกช้ำ
ยี่โถฝรั่ง	รำเพย	<i>Thevetia peruviana K. Schum.</i>	ใบ เมล็ด	-รสเียนเมา ใช้เป็นยา ถ่าย ทำให้อาเจียน -รสเมาเบื่อ ใช้เล็กน้อย บำรุงหัวใจ ใช้มากเป็น พิษทำให้หัวใจเป็น อัมพาต ลำไส้บีบตัว ตัวย เียนลงถึงตาย
จำปาลาว, จำปา	ลั่นทมขาว	<i>Plumeria acuminata Ait., P. acntifolia Poitr.</i>	ใบ ดอก	-รสขมเมา ลนไฟพอกแก้ ปวดบวม ชงน้ำร้อนดื่ม -รสขม รับประทานแก้ไข มาลาเรีย

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
เล็บแมว	เล็บเหยี่ยว	<i>Zizyphus oenoplia mill</i>	ราก	เป็นยาเลือดแก้ฝีใน มดลูก
ลิ้นฟ้า	เพกา	<i>Oroxylum indicum Vent</i>	ฝักอ่อน เปลือก	ขับลม ใช้สมานแผล แก้ ท้องร่วง
ส้มโอมง	หมากโอมง มะดันป่า	<i>Carcinia fusea</i>	ใบ ผล	ขับเสมหะ เจริญอาหาร ระบายอุจจาระ
सान	มะसान	<i>Dillenia aurea</i>	ใบ ลูก ลูกสุก	ต้มดื่มแก้ท้องเสีย ต้มดื่มบำรุงกำลัง กินเป็นยาเย็น แก้ไข้ แก้ไอ
ส้มกบ	อุโลก	<i>Hymenodicylon excelsum</i>	เปลือกต้น ราก	แก้ร้อนใน กระจายน้ำ แก้พิษไข้
สมอพิเภก	สมอพิเภก	<i>Terminalia belerica Roxb</i>	ใบ ดอก เมล็ด	แก้บาดแผล แก้โรคบิด แก้บิด
ส้มลม	ส้มลม	<i>Aganonerion polymorphum Pierre ex Spire</i>	ราก	ต้มดื่มแก้ท้องเกร็ง แก้ ปวดเมื่อย
หนอนตาย หยาก	กะเพียด	<i>Stemona tuberosa lour</i>	ราก	ทุบหมักน้ำ เป็นยาฆ่า หนอน
หวาย	หวาย	<i>Calamus sp</i>	ลำต้น	เป็นไม้พุ่มเลื้อย ใช้แทน เชือกมาสานกับ เครื่องใช้
หมาก เหลียม	มะกอก เหลียม	<i>Canarium subutatum</i>	ผล	รสเปรี้ยว ขับเสมหะ
หว่า	หว่า	<i>Eugenia ripiesla</i>	.ใบ เมล็ด	แก้บิดมูกเลือด บดกินแก้เบาหวาน แก้ บิด ท้องร่วง

ตาราง ข.1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
เหมือดโลด	โลด	<i>Aporus villose Baill</i>	ลำต้น ราก	ดับพิษร้อน แก้ไข้หวัด ต้มดื่มถอนพิษเบื่อเมา
หนามแห้ง	กระแตง	<i>Catunaregam tomentosa tirveng</i>	ผล	ตีกับน้ำเป็นฟอง ใช้สระ ผม
หาด	มะหาด	<i>Artocarpus lakoocha</i>	เนื้อไม้	ต้มดื่มเป็นยาถ่ายพยาธิ สำหรับเด็ก
เหมือดโลด	โลด	<i>Aporus villose Baill</i>	ลำต้น ราก	ดับพิษร้อน แก้ไข้หวัด ต้มดื่มถอนพิษเบื่อเมา
หนามแห้ง	กระแตง	<i>Catunaregam tomentosa tirveng</i>	ผล	ตีกับน้ำเป็นฟอง ใช้สระ ผม
หาด	มะหาด	<i>Artocarpus lakoocha</i>	เนื้อไม้	ต้มดื่มเป็นยาถ่ายพยาธิ สำหรับเด็ก
หนามเล็บ แมว	เล็บเหยี่ยว	<i>Zizyphus oenoplia Mill</i>	ราก เปลือก	ขับปัสสาวะ แก้เสมหะ
เอนอ้า	โคลงเคลง	<i>Metastoma villosum lodd</i>	ราก	เป็นยาเสริมยารักษา โรคบรูซ
ฮัง	รัง	<i>Shorea siamenis Miq</i>	ราก เปลือก	แก้ท้องร่วง สมานแผลพุพอง

ที่มา : จากผลการศึกษา พ.ศ. 2555

ตาราง ข.2 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกใหญ่

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
หนามแน่ขาว	รางจืดดอกขาว	<i>Thunbergia fragrans Roxb.</i>	เถา	รจจืด แก้พิษเบื่อเมา แก้ไข้ ร้อนใน
เถาว์ลย์เหล็ก, แสงพระ อาทิตย์	รางแดง	<i>Ventilago calyculata Tul.</i>	เถา	รสร้อนขึ้น ต้มหรือปิ้งไฟให้ กรอบ ชงดื่มแก้เส้นเอ็นตึง แก้ กระษัย แก้กลิ่นลงฝักและ กล่อนทุกชนิด ขับปัสสาวะ
ดีคน, บิคน	ราชตัด	<i>Srucea javanica Merr., B. amarissima Desv.</i>	ใบ ลูก ราก	-รสขม ต่ำกับปูนพอก แก้ฝี ถอนพิษตะขบ แมงป่อง แก้ กลาก กลี้อน แก้ตับ ม้าม ไต -รสขม แก้กระษัย บำรุง น้ำเหลือง แก้ท้องขึ้นอืดเพื่อ แก้ลมวิงเวียน แก้หาวเรอ แก้ เจ็บอก แก้อาเจียนเป็นโลหิต บำรุงธาตุ ขับพยาธิ -รสขม ต้มดื่มแก้ไข้ แก้บิด -รสขม แก้ไข้ แก้ไขมาลาเรีย
ราตรี	ราตรี	<i>Cestrum nocturnum Linn.</i>	ใบ	รสเมาเบื่อ ต้มดื่มแก้อาการ เกร็งของกล้ามเนื้อ แก้โรค ลมชัก(ลมบ้าหมู) ถ้าใช้มาก เกินไปอาจถึงตายได้
ยี่โถฝรั่ง	รำเพย	<i>Thevetia peruviana K. Schum.</i>	ใบ เมล็ด	-รสเอียนเมา ใช้เป็นยาถ่าย ทำให้อาเจียน -รสเมาเบื่อ ใช้เล็กน้อยบำรุง หัวใจ ใช้มากเป็นพิษทำให้ หัวใจเป็นอัมพาต ถ้าใส่บิบตัว ตัวเย็นลงถึงตาย
มะหุ้ง	ละหุ้งแดง,ขาว	<i>Ricinus communis Linn.</i>	ใบ เมล็ด	-รสจืดขึ้น ต้มรับประทาน แก้ ช้ำร้ว ระบายอุจจาระ -บิบโดยไม่ใช้ความร้อน เป็น ยาระบาย

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
จำปาลาว, จำปา	ลิ้นทมขาว	<i>Plumeria acuminata</i> Ait., <i>P. acntifolia</i> Poitr.	ใบ ดอก เมล็ด	-รสขมเมา ลนไฟพอกแก้ปวด บวม ชงน้ำร้อนดื่มแก้หืด -รสขม ใช้ผสมกับใบพลู รับประทานแก้ไขมาลาเรีย -รสขมเมา ระบาย ขับ น้ำเหลือง แก้งูสวัด รักษาแผล ซิฟิลิส
ลิ้นงูเห่า	ลิ้นงูเห่า	<i>Clinacanthus siamensis</i> Brem.	ใบ ราก	-ถอนพิษแมลงสัตว์กัดต่อย แก้อักเสบ ฟกบวม -ฝนกับสุรา แก้พิษแมลงสัตว์ กัดต่อย แก้พิษงู
หอมนวล	ลำดวน	<i>Melodorum fruticosum</i> Lour.	ดอก	รสหอมเย็น แก้ลมวิงเวียน บำรุงหัวใจ บำรุงโลหิต ชูกำลัง แก้ไข้
เล็บครุฑ	เขี้ยวงู		ราก/ใบ ราก/ต้น เมล็ด	-รสขมเย็น แก้กระษัยไตพิการ ขับปัสสาวะ แก้พิษตานซาง แก้ไข้ แก้สะอึก -แก้ปวดศีรษะ แก้ตัวร้อน แก้ ไข้สันนิบาต -ฝนกับสุราแก้สัตว์มีพิษกัด ต่อย ถอนพิษต่างๆ
ครุฑอีแปะ	เล็บครุฑ	<i>Polyscias balfouriana</i> Bailey.	ใบ ทั้งต้น ราก	-ตำพอกแก้ปวดบวมอักเสบ -สมานแผล แก้ไข้ -ต้มดื่มขับปัสสาวะ ระวัง ประสาท แก้ปวดข้อ สูดดมขับ เหงื่อ
เหมือดโลด	โลด	<i>Aorus villose</i> (Lind.)Baill.	เปลือกต้น	ขับโลหิตระดู ขับลมในลำไส้ แก้แน่นจุกเสียด ให้สีย้อมสี แดง

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
โล่ตีน	โล่ตีน	<i>Derris sp.</i>	ราก	ทูปแช่น้ำทิ้งไว้ ฟนพิษฝัก ฆ่าแมลง หนอน ฆ่าหิดเหา เบื่อปลา เป็นยากำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัย ไม่มีสารพิษตกค้าง เพราะมีสารพิษ rotenone ซึ่งสลายตัวได้ง่าย
หอกสุระกาฬ	ว่านงาช้าง	<i>Sansevieria cylindrical Bojer., S. intermedia N.E.Br.</i>	ใบ ราก	-(ส่วนที่เหมือนนางอกพื้นดินขึ้นมา) รสเอียน ต่ำกับสุรา รับประทาน แก้เลือดดีขึ้น แก้สันนิบาตหน้าเพลิง -ถ่ายพยาธิ แก้ริดสีดวงทวารหนัก
ว่านทรหด	ว่านชั้กมดลูก	<i>Curcuma xanthorrhiza Roxb.</i>	เหง้า	รสฝาดเผื่อน ชั้กมดลูกให้เข้าอุ้ง แก้มดลูกพิการ แก้ประจำเดือนมาไม่เป็นปกติ แก้ไส้เลื่อน ปรงยาแก้โรคกระเพาะอาหารลำไส้ แก้โรคมะเร็ง และฝีภายในต่างๆ
ขมิ้นชัน	ว่านนางคำ	<i>Curcuma aromatica Salisb.</i>	เหง้า ราก	-ฝนทาหรือพอก แก้ผดผื่นคัน แก้ฟกช้ำปวดบวม ต้มหรืออบ รับประทาน ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง แก้ท้องลง แก้-ต้มรับประทานขับเสมหะ
ว่านมหาเมฆ	ว่านมหาเมฆ	<i>Curcuma aeruginosa Roxb.</i>	เหง้า	ดองสุราดื่ม ชั้กมดลูกให้เข้าอุ้งเร็ว แก้ปวดมดลูก แก้มดลูกอีกเสบ
หวานคอแฉ่ง, ว่านคอแดง	ว่านแฉ่งคอคำ	<i>Crinum latifolium Linn.</i>	ใบ หัว	-ตำคั้นเอาน้ำหยอดแก้ปวดหู -ดองสุราดื่ม ชั้กมดลูกหลังคลอด แก้โรคปวดข้อ แก้เคล็ดขัดยอกบวม

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
ว่านกาบหอย	ว่านหอยแครง	<i>Rhoeo discolor</i> (L'Herit.) Hance.	ใบสด	ต้มใส่น้ำตาลกรวดรับประทาน แก้ไอ แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้ไอเจียนเป็นโลหิต แก้ไข้ใน
ว่านหาง จระเข้	ว่านหางจระเข้	<i>Aloe baebadensis</i> Mill.	ใบ ทั้งต้น ราก	-ตำผสมสุรา พอกฝี unction จากใบ ล้างด้วยน้ำสะอาด ทาหรือ ฝานบางๆปิดหรือทาแผลไฟ ไหม้ น้ำร้อนลวก ดับพิษร้อน ทาผิวป้องกัน -ดองดื่มสุราขับ น้ำคาวปลา -ถ่ายโรคหนองใน แก้มูกติด ชำระ
สนุ่นบก, ใค้ นุ่น	สนุ่น	<i>Salix tetrasperma</i> Roxb.	ใบ ราก	-ตำพอกหรือทาแก้เริ่ม งูสวัด บำรุงหัวใจ ทำให้หัวใจเต้น แรงขับชีพจร แก้อ่อน แก้อ่อน หวัดคัดจมูก ดับพิษร้อน แก้อ่อน ดับพิษการ แก้อ่อนสีดวงทวาร -ต้มดื่ม เจริญอาหาร ดับพิษ ร้อน แก้อ่อนพิษการ
สมอชิต	สมอเทศ	<i>Terminalia</i> sp.	ลูก	-ยาระบายอ่อนๆ ละลาย เสมหะระบายลม ระบายรูเปิด เอง แก้เสมหะ
หมากเยา	สบู่ขาว, สบู่ดำ	<i>Jatropha curcusa</i> Linn.	ใบและเนื้อ ไม้ ใบ	-ต้มอาบแก้อ่อนใน ถอนพิษ -ตำพอกแก้ปวดบวม เคล็ดขัด ยอก แก้อ่อนกระดูกหัก
สมอเหลี่ยม	สมอติ่ง	<i>Terminalia citrina</i> Roxb.	ลูก	แก้พิษดี พิษโลหิต แก้ไอ ขับโลหิตระดู ถ่ายพิษไข้ พิษ เสมหะและโลหิต ถ่ายอุจจาระ ธาตุ ระบายแรงกว่าสมออื่น ๆ

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
สมอแห่น	สมอพิเภก	<i>Terminalia belerica</i> Roxb.	ใบ ดอก เมล็ด เปลือกต้น	-รสฝาด แก้ปวดแผล -รสฝาดเย็น แก้โรครตา -รสฝาด แก้บิด -รสฝาดเย็น ขับปัสสาวะ
สมอเตี้ย,สมอ ดิน	สมอนั่ง	<i>Terminalia citrine.</i> Roxb. <i>Var. nana Craib.</i>	ผล	รสฝาดติดเปรี้ยวเล็กน้อย ระบายท้อง แก้ลมป่วง แก้ไข้ เพื่อเสมหะถ่ายพิษไข้ แก้พิษ ร้อนภายใน แก้ลมจุกเสียด
ชมด	ส้มกบ	<i>Hibiscus surattensis</i> Linn.	เถา เปลือกต้น	-รสเปรี้ยว ต้มรับประทานกัด เสมหะ แก้ไอ ล้างเมือกมันใน ลำไส้ ปอกและขับโลหิตระดู -รสเปรี้ยวร้อน กัดเสมหะแก้ ไอ กัดเถาดาน ล้างเมือกมันใน ลำไส้ ขับโลหิตระดู
ส้มซ่า	ส้มซ่า	<i>Cissus medica</i> Linn. <i>Var.</i> <i>limetta</i> Hook.f.	เปลือกลูก น้ำในลูก	-รสปร่าหอม ใช้ทำยาหอมแก้ ลมวิงเวียน หน้ามืดตาลาย แก้ ท้องขึ้น อืดเฟ้อ -รสเปรี้ยวอมหวาน กัดพอก เสมหะ แก้ไอ พอกโลหิต
ส้มเสี้ยว	ส้มเปรี้ยว	<i>Buahinia malabarica</i> Roxb.	ใบ เปลือกต้น	-ขับและพอกโลหิตระดู ขับ ปัสสาวะ ถ่ายเสมหะ แก้ไอ แก้เสมหะ และเมือกมันใน ลำไส้ให้ตก -แก้ไอ พอกและขับโลหิตระดู ห้ามเลือด แก้ท้องเสีย แก้บิด แก้แผลเปื่อยพัง
สลัดไดป่า , กระลำพัก	สลัดได	<i>Euphorbia antiquarum</i> Linn.	ต้น ต่างจากต้น	-เป็นยาถ่ายพยาธิในท้อง -(เอาต้นสลัดไดเผาเป็นถ่าน แล้วแช่กรองเอาน้ำต่าง) แก้ ฟกช้ำ แก้จุกเสียด

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
สะแกนา	สะแก	<i>Combretum qudrangulare</i> Kurz.	ใบแก่ ใบอ่อน	-แก้พิษปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้ไข้ แก้บาดแผล ประุงเป็นยา รักษามะเร็งภายในต่างๆ -รักษาแผลสด แก้บิดมูกเลือด
ส้มกลีบ	สะแกแสง	<i>Canangium latifolium</i> Ridl., <i>Unona latifolia</i> Hook.f.& Th.	ใบ เนื้อไม้, ราก ทั้ง 5	-สุมนไพรหม่าพยาธิผิวหนัง เรื้อรัง -สุบแก้ริดสีดวงจมูก ประุงยา กินแก้โรคผิวหนัง กลาก เกลื้อน เรื้อน น้ำเหลืองเสีย แก้พิษทั้งปวง แก้ไข้เซื่องซึม -ต้มดื่มแก้พิษไข้
ยางดำ, แขน เฮาห้อม	สะบ้าดำ, สะบ้าแดง	<i>Mucuna collettii</i> Lace.	เมล็ด	-ประุงยาทาฆ่าเชื้อโรค พยาธิ ผิวหนัง เช่น หิด เหา กลาก เกลื้อน แก้ผื่นคัน แก้มะเร็งकु ทะราย เผาเป็นถ่าน รับประทาน แก้พิษไข้ แก้ไข้ เซื่องซึม แก้พิษร้อน
สะเดาบ้าน	สะเดา	<i>Azadirachta indica</i> A.Juss. var. <i>siamensis</i> Valetton.	ใบอ่อน ใบแก่ ก้าน	-แก้โรคผิวหนัง น้ำเหลืองเสีย -บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ฆ่าแมลงศัตรูพืช -แก้ไข้ บำรุงน้ำดี แก้ร้อนใน กระหายน้ำ แก้ไข้ป่า
ขะแยะ	สะระแห่น	<i>Mentha cordifolia</i> Opiz.	ใบ	ขับเหงื่อ แก้หืด แก้ปวดท้อง ขับลมในกระเพาะลำไส้ แก้จุก
บักนัด	สับปะรด	<i>Ananas comosus</i> Merr.	ใบ ผล	-คั้นเอาน้ำดื่มขับพยาธิ -แก้ไอเสบ แก้บวม ทำให้แผล หายเร็ว กัดเสมหะ
เขียงดำ, เขียว คำ	สังวาลพระ อินทร์	<i>Cassytha filiformis</i> Linn.	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ บำรุงไต แก้พิษ ไข้หวัด แก้กัว แก้บวมน้ำ

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
เทียบแม่ฮ้าง	สาบแรงสาบ กา	<i>Ageratumconyzoider</i> Linn.	ใบ	-แก้ไข้ แก้พิษ แก้ปวดบวม ตามข้อ แก้ไข้หวัด แก้เจ็บคอ แก้แผลเรื้อรังตามเนื้อเยื่ออ่อน และเยื่อเมือกห้ามเลือด
หญ้าเลาฮ้าง	สาบเสือ	<i>Eupatorium odoratum</i> Linn.	ใบ ทั้งต้น	-ขยี้บิบน้ำใส่แผลสด หรือ ตำพอกแผลห้ามเลือด -ทำเป็นยาฆ่าแมลง
สารภี	สารภี	<i>Mammea siamensis</i> Kosterm., <i>Ochrocarpus</i> <i>siamensis</i> T. And.	ดอก เกสร	-แก้โลหิตพิการ แก้ไข้มีพิษ ร้อน เจริญอาหาร บำรุงหัวใจ -บำรุงครรภ์รักษา ทำให้ชื่นใจ แก้ไอ
เป้	สีเสียดเปลือก	<i>Pentace burmanica</i> .Kurz	เปลือกต้น	ต้มรับประทานแก้บิด ท้องร่วง แก้อติสาร อมเคี้ยวแก้แผลใน ปากคอ ฆ่าเชื้อโรคในปาก ผน ทาสमानแผล แก้แผลเน่า เปื่อยพุพอง
สีเสียด	สีเสียดไทย	<i>Acacia catechu</i> (LF) Willd.	สีเสียด เปลือกต้น	-บดหรือต้มรับประทานแก้ ท้องร่วง คุมธาตุ แก้บิดมูก เลือด แก้ลงแดง ทารักษาแผล -สมานแผล ปิดธาตุ แก้บิด ท้องร่วง แก้ลงแดง แก้อติสาร ชะล้าง
ฝ้ายคำ	สุพรรณิการ์	<i>Cochlospermum</i> <i>religiosum</i> (L.)Alston.	ใบอ่อน ดอก,ใบ แห้ง ยางต้น	-ใช้สระผม -เป็นยาบำรุงกำลัง -ใช้ทำยาเซ็ทผม ทาบำรุงผิว เป็นยาระบาย
เสมاب้าน, เสมাপ่า	เสมา	<i>Opuntia elatior</i> Mill.	ใบ ลูก ต้น ยาง	-ตำพอกดับพิษร้อน -แก้ไอกรน แก้หนองใน -แก้พิษงูกัด -เป็นยาถ่าย

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
เสลดพังพอน ตัวผู้	เสลดพังพอน ตัวผู้	<i>Barler lupulina</i> Linn	ใบ ราก	-ตำกับสุราครั้งเอาน้ำดื่มเอา กากพอก แก้พิษงู แก้ไฟลาม ทุ่ง แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย -ฝนกับสุราดื่มและทาแก้พิษงู แมลงสัตว์กัดต่อย
เสลดพังพอน ตัวเมีย	เสลดพังพอน ตัวเมีย	<i>Clinacanthus nutans</i> Burm., <i>C. burmannii</i> Nees.	ทั้งต้น ราก	-ตำกับดินประสิวเล็กน้อยผสม สุรา แก้พิษงู -ฝนมาแก้พิษงู ตะขบ แมงป่อง
แสงจันทร์	แสงจันทร์	<i>Pisonia alba</i> Span., <i>P.</i> <i>grandis</i> R.Br.	ใบ	ขับปัสสาวะ ตำพอกแก้อักเสบ ฟกช้ำ
ยางดำ	โสมพันปี		ทั้งต้น	ต้มหรือบดเป็นผงหรือดองสุรา รับประทาน บำรุงกำลัง บำรุง ร่างกาย เสริมสร้างภูมิ ต้านทานของร่างกาย
พุทธรักษา	สำโรง	<i>Scaphium macropodum</i> Beaum.	เปลือกหุ้ม เมล็ด	ปรุงกับน้ำตาลทรายแดงหรือ ชะเอมเทศรับประทานแก้ร้อน ในกระหายน้ำ ทำให้ใจคอชุ่ม ชื่น แก้ไอ แก้เจ็บคอ ขับ เสมหะ เอารู้นใส่พอกตา แก้ ตามอักเสบวมแดง
หงอนไก่	หงอนไก่	<i>Celosia argentea</i> Linn.	ใบ, กิ่งก้าน ดอก เมล็ด ราก	-แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้บิด แก้ผดผื่นคัน ห้ามเลือด -แก้บิด ห้ามเลือด แก้อาเจียน -แก้ริดสีดวงทวาร แก้ไข้ ท้องอืด บำรุงธาตุ ขับเสมหะ
หญ้า เกล็ดหอย	หญ้า เกล็ดหอย	<i>Drymaria diandra</i> Blume., <i>D. cordata</i> Willd. ex Roem. & Schult.	ทั้งต้น	ดับพิษร้อน แก้ไข้ แก้ร้อนใน กระหายน้ำ

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
สลอตเชียงคำ	หนอนตาย หยากเล็ก	<i>Stermona tuberosa</i> Lour.	ราก(หัว)	ปรุงรรับประทานแก้โรคผิวหนัง น้ำเหลืองเสีย ผื่นคันตาม ร่างกาย ฆ่าเชื้อโรคพยาธิ ภายในมะเร็งตับ
พุงเอ็ง	หญ้าไถ่นกคุ้ม	<i>Lactuca polycephala</i> Benth.	ทั้งต้น	แก้ร้อนใน ดับพิษ ดับพิษร้อน ของโลหิต แก้เจ็บคอ แก้ เจ็บปวดเต้านม แก้ผื่นคัน พุพอง เพราพิษร้อน ตำพอก แก้อักเสบวมแดง ผี
หญ้านกเขา	หญ้าไข่เห่า	<i>Mollugo pentaphylla</i> Linn., <i>M. stricta</i> Linn.	ทั้งต้น	แก้ไข้จับสั่น แก้ดีพิการ แก้ ร้อนในกระหายน้ำ บำรุงธาตุ ระบายท้อง แก่ริดสีดวงทวาร
หญ้าทราย	หญ้าไซ	<i>Leersia hexanda</i> Sw.	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ ขับและพอก โลหิตระดู แก้ไขโลหิตระดูเป็น ลิ่ม และเป็นยาบำรุงโลหิต
สาบแรง	หญ้าชัน กลอง	<i>Sphaeranthus africanus</i> Linn.	ใบ ทั้งต้น	-แก้เจ็บคอ -ขับพยาธิ เจริญอาหาร ขับ ปัสสาวะ ตำพอกแก้ปวดบวม
คา,คาหลวง	หญ้าคา	<i>Imperata cylindrica</i> Beauv. <i>I. arundinacea</i> Cyr.	ใบ ดอกแก่	-ต้มอาบแก้พิษ ผื่นคัน แก้ ปวดเมื่อยหลังคลอด -ขับปัสสาวะ อูจจาระเป็น เลือด แก้เลือดกำเดาไหล
หวายวงช้าง	หญ้าวงช้าง	<i>Heliotropium indicum</i> Linn.	ใบ ดอก,ราก ทั้งต้น	-หยอดหูแก้ฝีในหู ปวดหู หยอดตาแก้ตาฟาง แก้ กระหายน้ำ
หญ้ายอนหู	หญ้าตีนกา	<i>Eleusine verticillata</i> Roxb.	ทั้งต้น	ต้มดื่มทำให้ใจชุ่มชื้น แก้พิษไข้ ไข้กาฬ แก้ไข้ใน ปวดแสบ ปวดร้อนตามร่างกาย
หญ้าตุบโต	หญ้าตีนตุ๊กแก	<i>Coldenia procumbens</i> Linn.	ใบ	ตำพอกแก้พิษ แก้อักเสบตาม ข้อ พอกฝี

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
หญ้าตีนกา, สมอหิน	หญ้าตีนนก	<i>Vitex pubescens</i> Vahl.	ทั้งต้น	บำรุงน้ำดี บำรุงธาตุ แก้ไข้ เพื่อตีพิษการ ไข้จับสั่น ดีแห้ง ดี ช่าน แก้ร้อนในกระหายน้ำ
หมากไข่หลัง	หญ้าไต้ใบ	<i>Phullanthus urinaria</i> Linn.	ทั้งต้น	แก้ไข้พิษทุกชนิด แก้ไข้จับสั่น ดับพิษร้อน แก้พิษตานซาง แก้ไข้พิษน้ำดีตีพิษการ
หญ้าไต้ใบขาว	หญ้าลูกไต้ใบ	<i>Phyllanthus amarus</i> Schum. & Thonm.	ทั้งต้น	แก้ไข้ทุกชนิด แก้ไข้จับสั่น ดับ พิษร้อน แก้พิษตาซาง แก้โทษ น้ำดีตีพิษการ
หญ้าเหงือก ,หญ้าหูหนวก	หญ้าถอด ปล้อง	<i>Equisetum debile</i> Roxb.	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ ขับนิ่ว บำรุงไต ขับระดูขาว ตำพอกรักษา บาดแผล แก้ปวดตามข้อ แก้ ปวดตามกระดูกหักหรือเดาะ
หญ้าน้ำค้าง	หญ้าน้ำค้าง	<i>Drosera burmannii</i> Vahl.	ใบ ทั้งต้น	- ต้มดื่มบำรุงหัวใจ แก้ตับ อักเสบ ขับระดู ขับพยาธิ - ต้มดื่มบำรุงธาตุ
เล้งจื่อเช่า	หญ้าปากกิ้ง	<i>Murdannia loriformis</i> (HassK.) Rolla Rao et Kammathy	ใบ, ต้น	ต้มดื่มแก้เจ็บคอ รักษา มะเร็ง ในเม็ดเลือดโลหิต
หญ้าตีนตอ	หญ้าป็นตอ	<i>Columella tenuifolia</i> Merrill., <i>Visit tenuifolia</i> W.&A.	หัว	บำรุงร่างกาย, ตับ, ปอด และ หัวใจ
สารพัดพิษ.สี บาท	หญ้าพันงูเขียว	<i>Ttachtarpheta indica</i> Vabl.	ทั้งต้น	ขับเหื่อ ขับปัสสาวะ แก้ไข้ตัว ร้อน
หญ้าเป็ด	หญ้าแพรก	<i>Cynodon dactylon</i> Pers.	ทั้งต้น	- ตำกับสุราพอกหรือทา แก้พิษ อักเสบ ปวด บวม
ฮังกาขาว	หญ้ารังกาขาว	<i>Cyperus iria</i> Linn.	ทั้งต้น หัว	- ต้มดื่มบำรุงธาตุ บำรุง ร่างกาย สมานแผล - ลดไข้ ขับลม บำรุงธาตุ

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
พยับเมฆ	หญ้า หนวดแมว	<i>Orthosiphon grandiflorus</i> <i>Boldingh.</i> , <i>O. stamineus</i> <i>Benth.</i>	ใบ	กระกระษัย ไตพิการ ขับปัส สาวะ ขับนิ่วแก้หนองใน ลด น้ำตาลในเลือด
หญ้าหนวด ปลาตุ๊ก	หญ้าหนวด ปลาตุ๊ก	<i>Lindernia anagallis</i> (<i>Burm.f.</i>) <i>Pennell.</i>	ทั้งต้น	แก้ผอมเหลือง แก้หืดไอ แก้ โลหิต แก้ไข้ทั้งปวง
หญ้ากุดดอก ขาว หญ้าขนหมู	หญ้าแห้วหมู เล็ก	<i>Kyllinga monocaphala</i> <i>Rottle</i>	หัว	บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้ แก้ ปวดท้อง ท้องขึ้น อืดเพื่อ บำรุงกำลัง
หญ้ามะนิ่วหมู	หญ้าแห้วหมู ใหญ่	<i>Cyperus rotundus</i> <i>Linn.</i>	หัว	บำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับ ปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ แก้ ปวดท้องอืดเพื่อ
หนาดทอง	หนาดคำ	<i>Vernonia squarrosa</i> (<i>D.Don</i>) <i>Less.var.</i> <i>orientalis</i> <i>Kitamura.,v.teres</i> <i>Wall.</i>	ดอก ทั้งต้น	-ขับพยาธิ -เป็นยาระบาย รักษาแผล เรื้อรัง แก้บาดแผลทั่วไป
หนามก้าน จาง	หนามแดง	<i>Maytenus marcanii</i> (<i>Craib</i>) <i>Ding Hou.</i>	ราก	แก้ไข้ ดับพิษร้อน รักษาโรค แตกตามผิวหนัง
หนามแท่ง	หนามแท่ง	<i>Randia tomentosa</i> <i>Hook.f</i>	ทั้งต้น	รักษาโรคเบาหวาน แก้ โรคมะเร็งต่างๆ
หนามหิน	หนามหิน	<i>Caesalpinia goderoyana</i> <i>O.Kze.</i> , <i>C. thorelii</i> <i>Gagner</i>	ราก	กล่อมโลหิต แก้ไข้หัดระดู แก้ ระดูทับไข้
บักหม้อ	หม้อ	<i>Randia wittii</i> <i>Cralby</i> <i>Rothmannia wittii</i> (<i>Craib.</i>) <i>Bremek.</i>	แก่น	ปรุงยาต้มดื่มแก้ไข้ ถ่ายเส้น เอ็น แก้อัมพฤกษ์อัมพาต เหน็บชา ถ่ายพิษในตับ ขับ ปัสสาวะ แก้โรคในทางเดิน ปัสสาวะ
มอน	หม่อน	<i>Morus alba</i> <i>Li.</i> , <i>M. indica</i> <i>Linn.</i>	ใบ ผล	-ต้มดื่มแก้ไข้ ตัวร้อน ร้อนใน กระหายน้ำ แก้ไอ -ทำให้ชุ่มคอ บำรุงไต ดับร้อน

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
หมาก,หมาก เม็ย	หมากเม็ย	<i>Areca catechu</i> Linn.	ใบ ดอกตัวผู้	-ล้อมต้บต้บพิช ขับพิชภายใน และภายนอก -ปรุงยาหอม บำรุงกระเพาะ แก้ร้อนในกระหายน้ำ
หมากหวิง	หมากแดง	<i>Cyrtostachys lakka</i> Becc.	ใบ	ล้อมต้บต้บพิช แก้พิชไข้หัว แก้ร้อนใน
หมีดำ,หมีคน	หมี	<i>Selenartos thibetanus</i> <i>G.Cuvier. Ursus arctos</i> L.	ดี น้ำมัน อุ้งตีน กระดูก	-กระจายเลือด แก้ไข้ใน บำรุง ต้บอ่อนและดี ลดไข้ แก้ อาการชัก บำรุงสายตา ฆ่า พยาธิ แก้อาการปวดหัวใจ
กระทัง,ทัง	หมี่เหม็น	<i>Litsea polyantha</i> Juss., <i>L.</i> <i>sebifara</i> Pers.	เปลือกต้น เมล็ด ยาง	-ต้มต้มแก้บิด แก้ปวดมดลูก แก้เจ็บปวดตามกล้ามเนื้อ ผา ทาแก้ผื่นคัน -ตำพอกแก้ฝี ตำพอกทาแก้ ฟกช้ำบวม
หลิว	หลิว	<i>Salix babylonica</i> Linn.	ดอกและ ยอดอ่อน กิ่ง	-ต้มต้มลดไข้ แก้ปวด -ต้มต้มแก้โรคปวดตามข้อ ขับ ปัสสาวะ
หว่าซี่แพะ	หว่า	<i>Eugenia cumini</i> Druce.	ใบ เมล็ด เปลือก	-แก้บิดมูกเลือด ต้มชะล้าง บาดแผล ตำทาแก้โรคผิวหนัง -ต้มหรือบดรับประทาน แก้อหิวาตกโรค แก้ท้องร่วง ปวดธาตุ
เสื่อครอง, หวายนัง	หวายขม	<i>Calamus rotang.</i> , <i>C.</i> <i>viminalis</i> Wild.	หัว	แก้ไอ บำรุงน้ำดี แก้ร้อนใน กระหายน้ำ
เถาหัวลิง	หัวลิง	<i>Sarcolo busglobosus</i> <i>wall</i>	เถา	แก้ไข้ตัวร้อน แก้ไข้เพื่อดีและ โลหิต
ชะมัด,สมัด ใหญ่	หัสคุณไทย, สมัดใหญ่	<i>Micromelum minutum</i> <i>Seem.</i> , <i>M. pubeseens</i> <i>Blume.</i>	ใบ	-ตำทาแก้คัน พอกประคบ หรืออบไอน้ำ แก้ผื่นคันตาม ผิวหนัง แก้ริดสีดวง

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
กระเจียว	กระเจียว	<i>Curcuma Sessillis Gage</i>	ช่อดอก อ่อน	นำมารับประทานเป็นผัก
อีตูต้น	กระเพราต้น	<i>Cinnamomum Glaucescens Drury</i>	เปลือกต้น	ต้มดื่มทำให้ร่างกาย เจริญเติบโต สกัดเอาน้ำมัน หอมระเหยมาทำยาแก้ ท้องเสีย
ขี้เหิน	ไข่น้ำ	<i>Vitex Blabrata R. Br.</i>	ผล เปลือก	-ผลสุกงอมใช้เป็นอาหาร -ใช้เป็นยากวาดสมาน ขับ พยาธิไส้เดือนในเด็ก
เคียวกอฮอ	บรเพ็ด	<i>Tinospora tuberculata Bemee</i>	ใบ ลูก	แก้รำมะนาด ปวดฟัน แก้ไข แก้เสมหะเป็นพิษ
ถั่วแหย่	ถั่วมะแฮะ	<i>Cajanus Cajan Linn</i>	ฝักแก่ ราก	-ต้มเหมือนถั่วหรือกินเป็นผัก สด ฝักอ่อนกินกับลาบ เมียง รสชาติฝาด -แก้ไข้เรื้อรัง ถอนพิษ
ตีนเป็ดเครือ	เถาเอ็นอ่อน	<i>Cryptolepis buchani Roem. & schult.</i>	ใบ เมล็ด	รสเบื่อเอียน ทำลูกประคบ แก้เมื่อยขบ แก้ปวดเสียวเส้น เอ็น คลายเส้นเอ็นเถา รสขม -รสขมเมา ขับลมในกระเพาะ อาหาร จุกเสียดแน่นเฟ้อ
ปูดั้น, ตะไคร้ต้น	เพชราโร	<i>Cinnamomum parthenoxylon Meissn. C.porrectum Kosterm Finnamomum Glantu liferum nees.</i>	ใบ เนื้อไม้	-ใช้ทำเครื่องเทศ ขับลม บำรุง ธาตุแก้ท้องอืดเฟ้อ -แก้ลมจุกเสียดแน่นเฟ้อ ขับ ลมในลำไส้และกระเพาะ อาหาร แก้วปวดท้อง
ก้านของ , กางของ	ผักปืบ	<i>Millingtonai hortensis Linn.</i>	ใบ ดอก แก่น	-สูบควันจะขยายหลอดลม -ดอกต้มกินเป็นยาแก้ไข้ เสียน ไม้ใช้เสียบมัน กินเหล้าจะไม่ เมา แก้หอบ หืด ไอ -ต้มแก้วัณโรค แก้เมา แก้เบื่อ

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
ว่านหอม, ว่านต้นดิน	เปราะหอม	<i>Karmpferia galanga</i> Linn.	เหง้า	-เหง้าเปราะนำมาคั่วให้ร้อนใช้ พอกแก้อาการไขข้ออักเสบ เหง้าผ่านเป็นชั้นบางๆ ใช้ปิดฝี เพื่อบ่มให้สุกเร็ว
ผักกระโดน ,ผักจิกนา	ผักกระโดน โคก	<i>Careya Sphaerica</i> Roxb. <i>C. arborea.</i> (syn.)	เปลือก ผล เมล็ด	-ใช้เป็นยากวาดเสมานมีรสฝาด ดอกและน้ำจากเปลือกผสม น้ำผึ้ง ใช้รับประทานแก้ ไข้หวัด -เป็นยาช่วยย่อย -รักษาแผลสด
ผักคาดหัว แหวน	ผักคาด(คราด)	<i>Spilanthes acmella</i> Murr.	ต้นสด	จีนใช้สกัดเป็นยาชา สรรพคุณ แก้พิษตามทวาร แก้ริดสีดวง แก้ผอมเหลือง
คอแลน	กรวยป่า	<i>Casearia grewiaefolia</i>	ราก ผล	ผสมยาอื่น แก้ปวดเมื่อย ใช้รักษาหิด
คัตเค้า	โยทะกา	<i>Randia siamensis</i> Craib	ใบ ดอก	แก้เลือดช้ำ แก้โลหิต
คำลีน	มะคำลีน	<i>Walsura trichostemon</i> Miq	ราก ลำต้น เปลือก	แก้ริดสีดวงทวาร ใช้เป็นยาล้างแผล
ตู๋	ประตู๋	<i>Pterocarpus</i> <i>macrocapus</i>	ใบ เปลือก	พอกผิวแก้ผื่นคัน สมานแผล
แดง	แดง	<i>Xylia xulocarpa</i>	ผล เนื้อไม้	สมานแผล แก้เส้นตึง
แต่้	มะค่าแต่้	<i>Sindora sismensis</i> Teysm	เปลือก เมล็ด	ต้มดื่มแก้ปวดท้อง แก้โรคผิวหนัง
ตานกรรตตัว เมีย	ตานกรรต	<i>Ellipanthus tomentosus</i> Kurz	เนื้อไม้	ถ่ายพิษเสมหะ แก้กระษัย ปวดเมื่อย
ตะขบป่า	ตะขบป่า	<i>Flacoirtia indica</i> Merr	เนื้อไม้ ราก ต้น	ขับพยาธิไส้เดือน แก้ประดงผื่นคัน

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
กล้วยดิบ	กล้วย	<i>Musa sapientum</i> Linn.	ยาง ผลดิบ ใบ	สมานแผล ห้ามเลือด รักษาแผลในกระเพาะอาหาร ต้มอาบแก้ผื่นคัน
กระดุกดำ	กระดุกไก่อดำ	<i>Gendarussa valga</i>	ใบ	แก้เลือดคั่งเป็นก้อน แก้ปวด ศรีษะ
ยอบ้าน	ยอบ้าน	<i>Morinda Citrifolia</i> Linn.	ใบ ผล	-ใช้ใบยอบ้านสดหั่นปิ้งไฟพอ เหลืองกรอบ นำไปต้มเอาน้ำ เป็นกระสายยาใช้ร่วมกับยา อื่น แก้คลื่นไส้อาเจียน -ผลยอบ้าน บำรุงธาตุ
ก้อ	ก้อ	<i>Catanopsis quercus</i> spp.	ต้น แก่น กิ่ง	ใช้สมานแผลห้ามเลือด ต้ม แก้ท้องร่วงอาเจียน แก้ไข้ใน
ผักอีโร	ชะพลู	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ใบ ดอก ราก	เจริญอาหาร ขับเสมหะ ช่วยย่อยอาหาร ขับลมในไส้ บำรุงธาตุ ทำให้เสมหะแห้ง
ผักสัง	ผักกะสัง	<i>Peperomia pellucida</i> HB.	ใบ	ตำพอกเอาน้ำทาแผล ฝีหนอง
ผักกะแยง	ผักแยง	<i>Limnophila aromatica</i> (Lam) Merrill.	ทั้งต้น	ขับน้ำนม ระบายท้อง แก้ไข้
โทองเทง	โทองเทง	<i>Physalis minima</i> Linn.	ทั้งต้น	แก้ทอลซิลอักเสบ แก้ ปัสสาวะเป็นเลือด
ท่ม	กระทุมโคก	<i>Mitragyna hirsuta</i> Hav	แก่น ใบ	เป็นยาผสมตัวอื่น เป็นยา รักษามดลูกและหนองใน แก้ มวนในท้อง
ทองพันชั่ง	ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasatus</i> Kurr	ราก ต้น	รักษากลากเกลื้อน แก้ลมพิษ รักษามะเร็งเต้านม

ตาราง ข.2 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อทั่วไป	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	การใช้ประโยชน์
ส้มป่อย, ส้ม บอน	ส้มป่อย	<i>Accacia Rogata Linn Merr</i>	ทั้งต้น	มีฤทธิ์เป็นยาแก้ไอ ขับเสมหะ พอกโลหิต พอกไขมันในเลือด แก้โรคผิวหนัง
จาม	ทองกวาว	<i>Butea menosperma</i>	แก่น ดอก	ตำพอกฝี ขับปัสสาวะ ถอนพิษไข้
จิก	เต็ง	<i>Shorea obtusa wall</i>	ราก	แก้ท้องร่วง เป็นบิต เป็นยา สมานลำไส้
จำฉา	จามจุรี	<i>Samanea saman Merr.</i>	ใบ เมล็ด เปลือกต้น	ดับพิษ แก้ปวด ปวดร้อน แก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน สมานแผล แก้ปวดฟัน
เสี้ยวแดง	ชงโค	<i>Bauhinia purpurea</i>	ใบ ดอก ราก	แก้ไอ ระบายพิษไข้
ผักชะ	ชะอม	<i>Acacia insuavis Lace.</i>	ราก	แก้ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ
ต้องแล่ง	กลิ้งกลม	<i>Polyalthai suberasa</i>	ราก	ต้มดื่มแก้กล้ามเนื้อท้องเกร็ง
ตีนตั้ง	ตีนตั้ง	<i>Calyeopteris floribanda lamk</i>	ใบ ราก	ใช้เจริญอาหาร สมานลำไส้ แก้พิษงู
ตองแตก	ตองแต่	<i>Baliospermum Montanum Mual</i>	ใบ เมล็ด	ดื่มแก้หืด ห้ามเลือด เป็นยาถ่ายอย่างแรง
บักบก	กระบก	<i>Irvingia malayana Oliv .ex. A Benn</i>	เนื้อใน เมล็ด	ใช้บำรุงเส้นเอ็น ไขข้อ ฆ่าพยาธิ
ปีกไก่ดำ	ปีกไก่ดำ	<i>Gendarussa bulgaris Nees</i>	กิ่ง	แก้เลือดคั่ง ปวดตามข้อ
เปล้าน้อย	เปล้าน้อย	<i>Croton sublyatus Kurz</i>	ราก กระพี้	แก้หูดเหืองเสีย แก้โรค ผิวหนัง แก้เลือดร้อน ร้อนใน คุมกำเนิด

ที่มา : จากผลการศึกษา พ.ศ. 2555

จากผลการสำรวจในป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 พบว่า มีพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าชุมชน ดังแสดงในตาราง ข.3

ตาราง ข.3 สัตว์ที่พบในป่าชุมชนโคกหินลาด

ชื่อสัตว์	ชื่อวิทยาศาสตร์
กระแตเหนือ	<i>Tupaia belangeri</i>
ค้างคาวขอบหูขาวเล็ก	<i>Cynopterus brachyotis</i>
กระแต, กระจ๊อน	<i>Menetes berdmorei</i>
หนูพุกใหญ่	<i>Bandicota indica</i>
หนูท้องขาว	<i>Rattus rattus</i>
อีเห็นธรรมดา	<i>Paradoxurus hermaphroditus</i>
พังพอนธรรมดา	<i>Herpestes javanicus</i>
นกยางกรอกพันธุ์จีน	<i>Ardeola bacchus</i>
นกยางเปีย	<i>Egretta garzetta</i>
เป็ดแดง	<i>Dendrocygna javanica</i>
เหยี่ยวกิ่งก่าสีดำ	<i>Aviceda leuphotes</i>
เหยี่ยวขาว	<i>Elanus caeruleus</i>
เหยี่ยวนกเขาชัตรา	<i>Accipiter vadius</i>
เหยี่ยวทะเลทราย	<i>Buteo vuteo</i>
นกคุ้มลาย	<i>Tunix suscitator</i>
นกกวัก	<i>Amauornis phoenicurus</i>
นกอีลุ้ม	<i>Gallicrex cinerica</i>
นกอีล้ำ	<i>Gallinula chloropus</i>
นกแอ่นทุ่งใหญ่	<i>Glareola maldivarum</i>
นกเขาไฟ	<i>Streptopelia</i>
นกเขาใหญ่, นกเขาหลวง	<i>Streptopelia chinensis</i>
นกเขาชวา	<i>Geopelia striata</i>
นกกาเหว่า	<i>Eudynamis scolopacea</i>
นกกระปูดใหญ่	<i>Centropus sinensis</i>
นกเค้าโมง, นกเค้าแมว	<i>Glaucidium cuculoides</i>
นกเค้าจูด	<i>Athene brama</i>

ตาราง ข.3 (ต่อ)

ชื่อสัตว์	ชื่อวิทยาศาสตร์
นกจาบคางเล็ก	<i>Merops orientalis</i>
นกตะขาบทุ่ง	<i>Coracias benghalensis</i>
นกตีทอง	<i>Megalaima</i>
นกหัวขวานสีตาล	<i>Celeus brachyurus</i>
นกหัวขวานต่างอกลาย	<i>Picoides macei</i>
นกจาบผนปีกแดง	<i>Mirafa assamica</i>
นกแอ่นตาล	<i>Cypsiurus balasiensis</i>
นกแอ่นบ้าน	<i>Hirundo rustica</i>
นกนางแอ่นตะโพกแดง	<i>Hirundo daurica</i>
นกขมิ้นน้อยธรรมดา	<i>Aegithina tiphia</i>
นกปรอดหัวสีเขม่า	<i>Pycnonotus aurigaster</i>
นกปรอดคอลาย	<i>Pycnonotusfinlsyoni</i>
นกปรอดสวน	<i>Pycnonotusblanfordi</i>
นกแซงแซวหางปลา	<i>Dicrurus macrocercus</i>
นกแซงแซวสีเทา	<i>Dicrurus leucophaeus</i>
นกแซงแซวหางบ่วงใหญ่	<i>Dicrurus paladiseus</i>
นกขมิ้นท้ายทอยดำ	<i>Oriolus chinensis</i>
อีกา	<i>Corvus macrorhynchos</i>
นกกินแมลงกระหม่อม	<i>Timalia pileata</i>
นกกินแมลงตาเหลือง	<i>Chrysomma sinense</i>
นกคอทับทิม	<i>Luscinia calliope</i>
นกกางเขนบ้าน	<i>Copsychus saularis</i>
นกยอดหญ้าหัวดำ	<i>Saxicola torquata</i>
นกกระจิบปากหนา	<i>Phylloscopus schwarzi</i>
นกกระจิบธรรมดา	<i>Phylloscopus inornatus</i>
นกกระจิบเขียวปีกสอง	<i>Phylloscopus</i>
นกพงปากหนา	<i>Acrocephalus aedon</i>
นกกระจิบธรรมดา	<i>Orthotomus sutorius</i>
นกแอ่นทุ่งใหญ่	<i>Glareola maldivarum</i>

ตาราง ข.3 (ต่อ)

ชื่อสัตว์	ชื่อวิทยาศาสตร์
นกกาเหว่า	<i>Euddynamys scolopacea</i>
นกกะปูดใหญ่	<i>Centropus sinensis</i>
นกเค้าโมง, นกเค้าแมว	<i>Glaucidium cuculoides</i>
นกเค้าจูด	<i>Athene brama</i>
นกตบยุงหางยาว	<i>Caprimulgus macrurus</i>
นกกะเต็นน้อยธรรมดา	<i>Alcedo atthis</i>
นกกะเต็นนอกขาว	<i>Halcyon smuynensis</i>
นกจาบคางเล็ก	<i>Merops orientalis</i>
นกตะขาบทุ่ง	<i>Coracias benghalensis</i>
คางคกบ้าน	<i>Bufo melanostictus</i>
กบบัว เขียดจิก	<i>Rana erythraea</i>
กบนา	<i>Rana rugulosa</i>
ปาดบ้าน เขียดตะปาด	<i>Polypedates leucomystax</i>
อึ่งอ่างบ้าน	<i>Kaloula pulchra</i>
กิ้งก่าสวน, กะปอม	<i>Malayemys subtrijuga</i>
กิ้งก่าหัวแดง	<i>Calotes mystaceus</i>
แย้	<i>Calotes versicolor</i>
จิ้งเหลนบ้าน	<i>Leiolepis velliana</i>
จิ้งเหลนหลากหลาย	<i>Mabuya multifasciata</i>
จิ้งจกหางหนาม	<i>Mabuya macularia</i>
งูเห่า	<i>Naja sp.</i>
เต่านา	<i>Malayemys subtrijuga</i>
ปลาหมอ (ปลาเซ็ง)	<i>Anavas testudineus</i>
ปลาดุก	<i>Charias vatrachus</i>
ปลาสุต (ปลากระสุนจุด)	<i>Hampala dispar</i>
ปลาชิวหหนวดยาว	<i>Esomus metallicus</i>
ปลาช่อนก้าง, ปลากั้ง	<i>Channa gachua</i>
ปลาช่อน (ปลาช่อ)	<i>Channa striata</i>
ปลากระดี่ (ปลาจืด)	<i>Trichogaster trichopterus</i>

ตาราง ข.3 (ต่อ)

ชื่อสัตว์	ชื่อวิทยาศาสตร์
นกกาเหว่า	<i>Euddynamys scolopacea</i>
นกกะปูดใหญ่	<i>Centropus sinensis</i>
นกเค้าโมง, นกเค้าแมว	<i>Glaucidium cuculoides</i>
นกเค้าจูด	<i>Athene brama</i>
นกตบยุงหางยาว	<i>Caprimulgus macrurus</i>
นกกะเต็นน้อยธรรมดา	<i>Alcedo atthis</i>
นกกะเต็นนอกขาว	<i>Halcyon smuynensis</i>
นกจาบคางเล็ก	<i>Merops orientalis</i>
นกตะขาบทุ่ง	<i>Coracias benghalensis</i>
คางคกบ้าน	<i>Bufo melanostictus</i>
กบบัว เขียดจิก	<i>Rana erythraea</i>
กบนา	<i>Rana rugulosa</i>
ปาดบ้าน เขียดตะปาด	<i>Polypedates leucomystax</i>
อึ่งอ่างบ้าน	<i>Kaloula pulchra</i>
กิ้งก่าสวน, กะปอม	<i>Malayemys subtrijuga</i>
กิ้งก่าหัวแดง	<i>Calotes mystaceus</i>
แย้	<i>Calotes versicolor</i>
จิ้งเหลนบ้าน	<i>Leiolepis velliana</i>
จิ้งเหลนหลากหลาย	<i>Mabuya multifasciata</i>
จิ้งจกหางหนาม	<i>Mabuya macularia</i>
งูเห่า	<i>Naja sp.</i>
เต่านา	<i>Malayemys subtrijuga</i>
ปลาหมอ (ปลาเซ็ง)	<i>Anavas testudineus</i>
ปลาดุก	<i>Charias vatrachus</i>
ปลาสุต (ปลากระสุนจุด)	<i>Hampala dispar</i>
ปลาชิวหหนวดยาว	<i>Esomus metallicus</i>
ปลาช่อนก้าง, ปลากั้ง	<i>Channa gachua</i>
ปลาช่อน (ปลาช่อ)	<i>Channa striata</i>
ปลากระดี่ (ปลาจี้เต็ด)	<i>Trichogaster trichopterus</i>

ที่มา : จากผลการศึกษา พ.ศ. 2555

ตาราง ข.4 สัตว์ที่พบในป่าชุมชนโคกใหญ่

ชื่อสัตว์	ชื่อวิทยาศาสตร์
นกกาเหว่า	<i>Euddynamys scolopacea</i>
นกกระปูดใหญ่	<i>Centropus sinensis</i>
นกเค้าโมง, นกเค้าแมว	<i>Glaucidium cuculoides</i>
นกเค้าจูด	<i>Athene brama</i>
นกตบยุงหางยาว	<i>Caprimulgus macrurus</i>
นกกระเต็นน้อยธรรมดา	<i>Alcedo atthis</i>
นกกระเต็นอกขาว	<i>Halcyon smuynensis</i>
นกจาบคางเล็ก	<i>Merops orientalis</i>
นกตะขาบทุ่ง	<i>Coracias benghalensis</i>
คางคกบ้าน	<i>Bufo melanostictus</i>
กบบัว เขียดจิก	<i>Rana erythraea</i>
กบนา	<i>Rana rugulosa</i>
ปาดบ้าน เขียดตะปาด	<i>Polypedates leucomystax</i>
อึ่งอ่างบ้าน	<i>Kaloula pulchra</i>
กิ้งก่าสวน, กะปอม	<i>Malayemys subtrijuga</i>
กิ้งก่าหัวแดง	<i>Calotes mystaceus</i>
แย้	<i>Calotes versicolor</i>
จิ้งเหลนบ้าน	<i>Leiolepis velliana</i>
จิ้งเหลนหลากหลาย	<i>Mabuya multifasciata</i>
จิ้งจกหางหนาม	<i>Mabuya macularia</i>
งูเห่า	<i>Naja sp.</i>
เต่านา	<i>Malayemys subtrijuga</i>
ปลาหมอ (ปลาเซ็ง)	<i>Anavas testudineus</i>
ปลาดุก	<i>Charias vatrachus</i>
ปลาซูด (ปลากระสับจุด)	<i>Hampala dispar</i>
ปลาชิวหหนวดยาว	<i>Esomus metallicus</i>
ปลาช่อนก้าง, ปลากั้ง	<i>Channa gachua</i>
ปลาช่อน (ปลาช่อ)	<i>Channa striata</i>
ปลากระดี่ (ปลาจืด)	<i>Trichogaster trichopterus</i>

ตาราง ข.4 (ต่อ)

ชื่อสัตว์	ชื่อวิทยาศาสตร์
กระแตเหนือ	<i>Tupaia belangeri</i>
ค้างคาวขอบหูขาวเล็ก	<i>Cynopterus brachyotis</i>
กระแต, กระจ๊อน	<i>Menetes berdmorei</i>
หนูพุกใหญ่	<i>Bandicota indica</i>
หนูท้องขาว	<i>Rattus rattus</i>
อีเห็นธรรมดา	<i>Paradoxurus hermaphroditus</i>
พังพอนธรรมดา	<i>Herpestes javanicus</i>
นกยางกรอกพันธุ์จีน	<i>Ardeola bacchus</i>
นกยางเปีย	<i>Egretta garzetta</i>
เป็ดแดง	<i>Dendrocygna javanica</i>
เหยี่ยวกิ่งก่าสีดำ	<i>Aviceda leuphotes</i>
เหยี่ยวขาว	<i>Elanus caeruleus</i>
เหยี่ยวนกเขาขีดรา	<i>Accipiter vadius</i>
เหยี่ยวทะเลทราย	<i>Buteo vuteo</i>
นกคุ้มลาย	<i>Tunix suscitator</i>
นกกวัก	<i>Amauornis phoenicurus</i>
นกอีลุ้ม	<i>Gallicrex cinerea</i>
นกอีล้ำ	<i>Gallinula chloropus</i>
นกแอ่นทุ่งใหญ่	<i>Glareola maldivarum</i>
นกเขาไฟ	<i>Streptopelia</i>
นกเขาใหญ่นกเขาหลวง	<i>Streptopelia chinensis</i>
นกเขาชวา	<i>Geopelia striata</i>
นกกาเหว่า	<i>Eudynamis scolopacea</i>
นกกระปูดใหญ่	<i>Centropus sinensis</i>
นกเค้าโมง, นกเค้าแมว	<i>Glaucidium cuculoides</i>
นกเค้าจูด	<i>Athene brama</i>
นกตบยุงหางยาว	<i>Caprimulgus macrurus</i>
นกกระเต็นน้อยธรรมดา	<i>Alcedo atthis</i>
นกกระเต็นอกขาว	<i>Halcyon smuynensis</i>

ตาราง ข.4 (ต่อ)

ชื่อสัตว์	ชื่อวิทยาศาสตร์
นกจาบคางเล็ก	<i>Merops orientalis</i>
นกตะขาบทุ่ง	<i>Coracias benghalensis</i>
นกตีทอง	<i>Megalaima</i>
นกหัวขวานสีตาล	<i>Celeus brachyurus</i>
นกหัวขวานต่างอกลาย	<i>Picoides macei</i>
นกจาบผนปีกแดง	<i>Mirafa assamica</i>
นกแอ่นตาล	<i>Cypsiurus balasiensis</i>
นกแอ่นบ้าน	<i>Hirundo rustica</i>
นกนางแอ่นตะโพกแดง	<i>Hirundo daurica</i>
นกขมิ้นน้อยธรรมดา	<i>Aegithina tiphia</i>
นกปรอดหัวสีเขม่า	<i>Pycnonotus aurigaster</i>
นกปรอดคอลาย	<i>Pycnonotusfinlsyoni</i>
นกปรอดสวน	<i>Pycnonotusblanfordi</i>
นกแซงแซวหางปลา	<i>Dicrurus macrocercus</i>
นกแซงแซวสีเทา	<i>Dicrurus leucophaeus</i>
นกแซงแซวหางบ่วงใหญ่	<i>Dicrurus paladiseus</i>
นกขมิ้นท้ายทอยดำ	<i>Oriolus chinensis</i>
อีกา	<i>Corvus macrorhynchos</i>
นกกินแมลงกระหม่อม	<i>Timalia pileata</i>
นกกินแมลงตาเหลือง	<i>Chrysomma sinense</i>
นกคอทับทิม	<i>Luscinia calliope</i>
นกกางเขนบ้าน	<i>Copsychus saularis</i>
นกยอดหญ้าหัวดำ	<i>Saxicola torquata</i>
นกกระจุบปากหนา	<i>Phylloscopus schwarzi</i>
นกกระจุบธรรมดา	<i>Phylloscopus inornatus</i>
นกกระจุบเขียวปีกสอง	<i>Phylloscopus</i>
นกพงปากหนา	<i>Acrocephalus aedon</i>
นกกระจุบธรรมดา	<i>Orthotomus sutorius</i>
นกแอ่นทุ่งใหญ่	<i>Glareola maldivarum</i>

ที่มา : จากผลการศึกษา พ.ศ. 2555

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คู่มือจัดเวทีเรียนรู้ปฏิบัติการ

โครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชน

นางสาวนิจพร มาจันทร์

นิสิตปริญญาเอก สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการจัดการป่าให้แก่ชุมชน
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ เจตคติที่ดี และมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนและส่งเสริมอาชีพทางด้านป่าไม้ จนสามารถใช้วิชาความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ไปประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ต่อไป
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถในการพัฒนาผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ที่มีอยู่ในชุมชนให้มีมูลค่าสูงขึ้น

วิธีการดำเนินงาน : ประกอบด้วย ภาคบรรยาย ภาคระดมความคิด และการศึกษาดูงาน

ประเด็นยุทธศาสตร์ : การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ : สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สถานภาพโครงการ : โครงการต่อยอดจากส่วนเครือข่ายป่าชุมชนมหาสารคาม

หมู่บ้านเป้าหมาย : หมู่บ้านรอบป่าชุมชนโคกหินลาด จำนวน 16 หมู่บ้าน และป่าชุมชนโคกใหญ่ จำนวน 20 หมู่บ้าน

ระยะเวลาในการดำเนินงาน : ระหว่างวันที่ 10 - 12 มิถุนายน พ.ศ. 2555

ลักษณะการดำเนินงาน :

1. ฝึกอบรมคณะกรรมการป่าชุมชน ในหลักสูตรการเสริมสร้างศักยภาพองค์กรชุมชนในการจัดการป่าชุมชนและฟื้นฟูป่าชุมชนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อจัดทำแผนจัดการป่าชุมชนที่จะสามารถนำไปขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆได้

2. ปลุกฟื้นฟูป่าชุมชนทั้ง 2 แห่ง

ระยะเวลาดำเนินการ : จำนวน 3 วัน

1. การฝึกอบรม วันที่ 10 - 11 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลโคกก่อ อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. การปลูกป่าและบวชป่า วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ณ ป่าชุมชนโคกหินลาด และป่าชุมชนโคกใหญ่

ผู้รับผิดชอบ : นางสาวนิจพร มาจันทร์ นิสิตปริญญาเอก สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งบประมาณ : ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายป่าชุมชนมหาสารคาม 20,000 บาท และเครือข่ายอุ่มชูสารคาม 20,000 บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ :

1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี และมีส่วนร่วม ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตสังคมท้องถิ่น รวมทั้งรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและคุ้มค่าประโยชน์

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจมีเจตคติที่ดี และมีส่วนร่วม ในหลักการจัดการป่าและงานอาชีพด้านป่าไม้และสามารถนำไปดำเนินการร่วมกันในการจัดการป่า

3. ผู้ได้รับการฝึกอบรมมีทักษะ และมีแผนเสริมการจัดการป่าชุมชนจากการระดมความคิด เพื่อเป็นแนวทางเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. หมู่บ้านเป้าหมายมีโครงการบริหารจัดการป่าและการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ที่เหมาะสมกับแต่ละสภาพหมู่บ้าน

บทนำ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา ได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างสิ้นเปลืองจนขาดความสมดุล ทำให้พื้นที่ป่าลดลง ป่าเสื่อมสภาพ ความยากจนเพิ่มขึ้น และแนวทางการคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ปัจจุบันยังไม่เอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมเท่าที่ควร แต่กลับทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชน องค์กร และหน่วยงานต่างๆ แนวทางอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ 21 เน้นการรณรงค์ให้ทั่วโลกหยุดการทำลายป่า และกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันและการจัดการป่าอย่างยั่งยืน ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ชี้ประเด็นที่สำคัญสองประการคือ การใช้ทรัพยากรอย่างไรไม่ให้เสื่อมลง และทรัพยากรจะช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนจนได้อย่างไร

สิ่งแวดล้อมศึกษา จึงเป็นทางเลือกในการจัดการป่าและทรัพยากรในท้องถิ่นโดย ชุมชนเพื่อประโยชน์กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแต่ละท้องถิ่น เพื่อช่วยยับยั้งการทำลายป่า ปกป้องคุ้มครองป่า ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้กับประเทศชาติและประชาคมโลกเป็นส่วนร่วม

ป่าและความสัมพันธ์ของทรัพยากรท้องถิ่นชุมชน

ป่าและสถานการณ์ป่าไม้

ประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนชื้น มีภูมิประเทศ ภูมิอากาศแตกต่างกันกระจายไปทั่วประเทศ ประกอบกับได้รับอิทธิพลของลมมรสุมจากหลายทิศทาง จึงทำให้มีป่าหลายประเภทกระจายอยู่ทั่วไป ดังเช่น พื้นที่ทางตอนใต้ ทางใต้คอคอดกระลงไป ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้น มีจำนวนชนิดพรรณพืชมากที่สุด ยิ่งเป็นป่าดิบที่ลุ่มต่ำแล้ว จะมีพรรณพืชต่อหน่วยเนื้อที่มากที่สุด ส่วนพื้นที่เหนือคอคอดกระ ภูมิอากาศมีฤดูกาลที่ชัดเจนขึ้น มีป่าดงดิบที่สำคัญประเภทหนึ่งคือ ป่าดิบแล้ง ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์พืชประจำถิ่นสูง เช่น ตะเคียนหิน เคี่ยมคะนอง และมีไม้ผลมากมาย เช่น คอแลน (ลิ้นจี่ป่า) หยี มะม่วงป่า ขนุนป่า สะตอ มะไฟ มะหวด ตัวอย่างป่าดิบแล้งที่สำคัญคือ ป่าดงพญาเย็น

เห็ดนานาชนิดที่เก็บได้จากป่าชุมชน

ป่าผลัดใบที่สำคัญ คือ ป่าเบญจพรรณผลัดใบ ซึ่งนอกจากมีไม้มีค่า เช่น สัก แดง ประดู่ มะค่า ตะแบกแล้ว ยังมีไม้ไผ่นานาชนิด และมีพืชที่ใช้เป็นอาหารได้หลายอย่าง ทั้งที่เป็นใบ ดอก และผล รวมทั้งเห็ดและพืชหัว เช่น มัน กลอย เนื่องจากมีไม้มีค่าและดินดี ปัจจุบันจะหาป่าชนิดนี้ที่มีความ

สมบูรณ์ได้น้อยมาก ป่าผลัดใบที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งคือ ป่าเต็งรัง หรือป่าโคก เป็นป่าโปร่งผลัดใบ มีไม้วงศ์ยางที่สำคัญคือ เต็งรัง เหียง และพลวง ป่าชนิดนี้ทนต่อการตัดฟัน สามารถให้ไม้ใช้สอย ไม้ฟืน ใบตองตึง และพืชอาหาร เช่น ผักหวาน และเห็ดชนิดต่างๆ ป่าชนิดนี้พบมากในภาคอีสาน และภาคเหนือ แต่ปัจจุบันหากป่าที่ใดเป็นที่ราบจะเปลี่ยนเป็นนาข้าว ที่ดอนจะเปลี่ยนเป็นไร่ป่อ หรือไร่มันสำปะหลัง

ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศและชุมชน

โครงสร้างของระบบนิเวศสัมพันธ์กับความหลากหลายของจำนวนชนิดของสิ่งมีชีวิต ระบบนิเวศที่มีโครงสร้างซับซ้อนจะมีความหลากหลายของสรรพสิ่งมีชีวิตมากขึ้นด้วย โดยมีการถ่ายทอดพลังงานและการหมุนเวียนธาตุอาหาร การรบกวนและการทดแทนของพืช การพึ่งพาอาศัยและการแก่งแย่งซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ป่ายังมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วย

จึงสามารถจัดประเภทของป่าได้หลายประเภทตามสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ในทางตรงกันข้ามประเภทของป่าจะเป็นตัวชี้สภาพสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดีด้วย กล่าวคือ สิ่งมีชีวิตต่างๆ ในป่าสัมพันธ์กันโดยสายใยแห่งโซ่อาหาร ป่าจึงมีการหมุนเวียนของธาตุอาหารอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ทำให้เกิดเป็นป่าประเภทต่างๆ ตามความสมบูรณ์ของธาตุอาหารและความชื้น แต่ป่าอาจถูกภัยธรรมชาติทำลายได้ เห็นได้จากช่องว่างในป่าที่เกิดขึ้นเสมอ ในป่าจึงพบพื้นที่ที่อยู่สามระยะ คือ ระยะที่เป็นช่องว่าง ระยะฟื้นตัว และระยะที่เป็นภาวะเต็มวัย ป่าจึงมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ฟื้นฟูตนเองได้และในที่สุดสามารถเป็นป่าดั้งเดิมได้

คนอยู่ในป่ามีชีวิตพึ่งพิงป่า และเรียนรู้ที่จะอยู่อย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติ คนเหล่านี้รู้จักว่าพืชชนิดใดใช้ประโยชน์ได้อย่างไรได้บ้าง เช่น การใช้ยา สีย้อมและเส้นใย ชุมชนในหลายพื้นที่เรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การลอกเปลือกไม้ เจาะหายางไม้ และเก็บหาน้ำผึ้งอย่างไม่ทำลาย ชุมชนนี้เรียนรู้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพราะต้องมีชีวิตอยู่ที่นั่น วิธีการผลิตจะเชื่อมโยงกับระบบธรรมชาติ ระบบสังคม และวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น องค์ความรู้ท้องถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษยชาติได้ใกล้ชิดกับทรัพยากร และมีการถ่ายทอดจากชุมชนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นลูกหลาน เช่น ชาวกะเหรี่ยงมีการกำหนดบริเวณ ป่าชันน้ำ ในพื้นที่ต้นน้ำ ลำห้วย พื้นที่ตามหัวไร่ปลายนา รอบหุบเขาอันเป็นเขตเพาะปลูก ชาวกะเหรี่ยงจะสร้างซ้อตกลอง กฎเกณฑ์และบทลงโทษสำหรับการล่วงละเมิด ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการป่า ภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบสูงลอนคลื่นชีวิตชุมชนผูกพันกับสวนข้างบ้าน นา ไร่ ป่าโคก ป่าดง และแหล่งน้ำบริเวณที่โคกหรือภูเขาจะมีป่าชุมชนเชิงวัฒนธรรม เช่น ป่าช้า ป่าดอนปู่ตา และป่าชุมชนเพื่อการยังชีพ เป็นป่าใช้สอยซึ่งใช้เก็บหาอาหารและเป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ การสะสม คัดเลือกพันธุ์กรรม และการจัดการอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังแฝงภูมิปัญญาของการจัดระบบสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย

การเปลี่ยนแปลงจากการปลูกป่าในพื้นที่เสื่อมโทรมเมื่อสิบปีที่แล้วมาสู่การจัดการป่าระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นผู้สนับสนุน นับว่าเป็นการจัดการป่าร่วมกับประชาชน ซึ่งเริ่มในประเทศอินเดีย โดยเปลี่ยนจากความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับป่าไม้สู่ความร่วมมือ เกิดระบบป้องกันและการจัดการป่าร่วมกัน และเป็นแนวคิดที่ให้ชุมชนร่วมจัดการป่าเสื่อมโทรม ทั้งนี้โดยอาศัยหลักที่ว่า การฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมจะไม่ประสบความสำเร็จหากประชาชนที่อยู่ในป่าหรืออยู่ใกล้ป่าไม้ได้มีส่วนร่วม หรือไม่ปรารถนาจะเข้าร่วม

แนวคิดได้นำมาบรรจุไว้ในร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนของประเทศไทย ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติป่าไม้ฉบับก่อนๆ ที่สร้างขึ้นมาบนพื้นฐานของการสั่งห้าม แต่พระราชบัญญัติป่าชุมชนเป็นพระราชบัญญัติที่มุ่งสร้างคน พร้อมกับสร้างป่า

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการจัดการป่าไม้แบบดั้งเดิมกับการจัดการป่าร่วมกับประชาชน

การจัดการป่าแบบดั้งเดิม	การจัดการป่าตามแนวทางของประชาชน
การบริหารจัดการ โดยองค์กรรัฐ แบบรวมศูนย์อำนาจ ตัดสินใจโดยหน่วยงานเดียว มุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการไว้ตายตัว จัดการเนื้อที่กว้างขวาง	การบริหารจัดการ โดยองค์กรประชาชนกระจายอำนาจ ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม มุ่งกระบวนการทำงานยืดหยุ่นได้/ปรับได้ จัดการเนื้อที่ขนาดเล็กเฉพาะหมู่บ้าน/ตำบล โดยที่รัฐให้การสนับสนุน
ด้านเศรษฐกิจ เน้นผลผลิต มุ่งผลิตผลผลิตชนิดเดียว โดยเฉพาะ คือ ไม้ซุง กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้าเพื่อขาย มุ่งรายได้เป็นตัวเงิน เน้นการทำสวนป่า	ด้านเศรษฐกิจ มุ่งเน้นการจัดการทรัพยากร เน้นความยั่งยืน และการผลิตที่หลากหลายตามความจำเป็น เน้นการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติของป่า
ด้านสังคม เน้นการควบคุมตามระเบียบกฎหมายทางราชการลงโทษผู้กระทำผิด	ด้านสังคม เน้นสิทธิและหน้าที่ชุมชน ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคุมด้วยกลไกทางสังคมของชุมชน

ในช่วงเวลาสิบปีที่ผ่านมา มีการค้นพบว่า คนชนบทหลายแห่งมีองค์ความรู้ท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืน ชุมชนหลายแห่งสร้างกฎเกณฑ์อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรป่าไม้ รูปแบบในการจัดการก็มีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสภาพของท้องถิ่น รูปแบบเหล่านี้ปรับได้ ไม่ได้กำหนดกันแน่นอน ชาวบ้านหลายแห่งเข้าใจดีถึงความสำคัญของป่า ชาวบ้านเชื่อว่า ป่าให้สิ่งแวดล้อมที่ดีสำหรับการทำไร่ นา ป่าไม้ผลผลิตเพื่อยังชีพ และป่าเป็นระบบการผลิตอย่างหนึ่งของชาวชนบท เชื่อว่าผลผลิตในไร่นาลดลงก็เพราะมีการทำลายป่า ทำลายสิ่งแวดล้อม หากมีโอกาสแก่ชาวบ้านแล้ว มีน้อยแห่งที่จะไม่ร่วมกันสร้างป่าชุมชนขึ้น มีน้อยแห่งที่จะไม่จัดการทรัพยากรป่าและต้นไม้เพื่อตนเอง ขณะเดียวกัน ในทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการศึกษาวิจัย โดยมหาวิทยาลัยต่างๆ องค์กรของรัฐ และองค์กรเอกชนในทุกภาคของประเทศเพื่อการศึกษาปัญหาป่าไม้ โดยใช้สหวิทยาการ คือ ใช้วิธีทางมานุษยวิทยาและสังคมศาสตร์มากขึ้น โครงการวิจัยเหล่านี้พบว่า มีชุมชนที่จัดการป่าธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยรวมกลุ่มกันขึ้นเองจัดตั้งองค์กรท้องถิ่นเพื่อปกป้องและจัดการป่า ซึ่งพบได้ในหลายประเทศของเอเชีย บางแห่งเป็นจารีต บางแห่งก็ร่วมประชุมตั้งเป็นกฎเกณฑ์ของหมู่บ้าน มีการบันทึกข้อตกลง บางแห่งทำมานานนับร้อยปี เช่น ป่าชุมชนของไทยมีหลักฐานตั้งแต่สมัยพระเจ้าเม็งราย บางแห่งเริ่มหลังยุคที่ป่าถูกทำลาย คือ 10-20 ปีที่ผ่านมา ชุมชนช่วยป้องกันพื้นที่ แม้กระทั่งที่ซึ่งเคยเป็นไร่ปอ ไร่มัน ลำปะหลัง สามารถฟื้นกลับมาเป็นป่าอีกครั้งโดยไม่ต้องปลูก (การศึกษาทางนิเวศวิทยาในภูมิภาคเอเชีย

อากาศยาน พบว่าป่าในภูมิภาคนี้ฟื้นตัวได้รวดเร็วถ้าไม่ถูกรบกวนซ้ำซาก) ชุมชนร่วมกันป้องกันและจัดการป่า เพราะได้ประโยชน์ โดยได้ผลผลิตจากป่าในการยังชีพ เช่น อาหาร สมุนไพร ผลไม้ เห็ด ฯลฯ นอกจากนี้โดยวัฒนธรรมของคนเอเชียแล้ว ชอบปลูกข้าว และทำสวนผลไม้ซึ่งต้องอาศัยน้ำ น้ำจึงเป็นแรงผลักดัน ช่วยจุดประกายให้ชุมชนรวมตัวรักษาป่า และจัดทำป่าชุมชนในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย

จากบทเรียนโครงการชุมชนรักษป่า นับเป็นโครงการของรัฐที่นำหลักการทางด้านวนศาสตร์ชุมชนและสิ่งแวดล้อมศึกษาไปเสริมการดำเนินงานการจัดการทรัพยากร โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าไม้ และสร้างเครือข่ายชุมชนในระดับลุ่มน้ำ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าร่วมให้คำปรึกษาและสนับสนุน นับว่าเป็นโครงการที่สามารถนำไปสู่การวางแผนและจัดการทรัพยากรร่วมกันได้ ในส่วนขององค์กรชุมชนเองมีการปรับปรุงให้มีความเข้มแข็งขึ้น เช่น เครือข่ายอุ่มชูสารคาม เริ่มจากกลุ่ม/องค์กรขนาดเล็กคือ กลุ่มออมทรัพย์รูปแบบต่างๆ จนกระทั่งสามารถประสานกันระหว่างหมู่บ้านเป็นเครือข่ายหลายหมู่บ้าน แล้วขยายเครือข่ายขึ้นมาเป็นระดับตำบล และเกิดเป็นเครือข่ายจังหวัดและขยายออกเป็นเครือข่ายระดับชาติ ชื่อว่า เครือข่ายภูมิปัญญาไท

การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้ลงไปทำงานร่วมกับชุมชนพบว่าชุมชนดำเนินงานด้านป่าชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเพราะสถานการณ์ที่สร้างความกดดัน ทำให้ชุมชนนึกกำลังและใช้ป่าชุมชนเป็นทางออกหรือเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนมาก่อนแล้วก็ตาม ในการดำเนินงานถ้าพยายามทำให้ชุมชนเข้ารับกระบวนการทุกขั้นตอน เมื่อชุมชนทราบถึงปัญหาจะช่วยวางแผนให้ชุมชนของตนเองได้ เพราะฉะนั้นการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนนั้นมีความสำคัญมาก ถ้าชุมชนเข้าใจกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนก็จะสามารถวางแผนและกำหนดว่าจะสามารถดำเนินการหรือทำอะไรในพื้นที่ของเขาได้บ้าง นับว่าชุมชนมีศักยภาพมากขึ้น

การเผยแพร่ส่งเสริมป่าไม้โดยมุ่งเน้นให้ชาวบ้านรับรู้ความสำคัญของป่าอย่างเดียวนั้นอาจจะไม่เพียงพอ ดังนั้น การฝึกอบรมทั้งเจ้าหน้าที่ป่าไม้อย่างเดียวนั้นไม่พอ จำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติใหม่ด้วยคือ ฝึกให้นักวิจัย สนามสามารถเข้าไปร่วมมือกับประชาชนในการพัฒนาป่าไม้ให้ได้ การสร้างสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เป็นเรื่องสำคัญนอกเหนือจากการเปลี่ยนทัศนคติของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่จะทำงานร่วมกับประชาชน คือ

- 1) ต้องปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลเสียใหม่ จากการป้องกันรักษาป่าโดยรัฐอย่างเดียวไปสู่การร่วมมือกับประชาชน
- 2) ผู้กำหนดเป้าหมายต้องใช้อำนาจ ความสำคัญ และความเชื่อในความสามารถของเจ้าหน้าที่สนาม
- 3) ให้การสนับสนุนเจ้าหน้าที่สนาม
- 4) ช่วยเจ้าหน้าที่สนามวินิจฉัยปัญหาและวิธีการแก้ไข ให้ขวัญและกำลังใจและสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าหน้าที่สนาม

ปัจจุบันนโยบายของรัฐมุ่งกระจายอำนาจให้ประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น รวมไปถึงนโยบายการป่าไม้แห่งชาติที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ แต่การดำเนินการยังขาดการถ่ายทอดนโยบายเหล่านี้ให้เป็นกระบวนการในการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม การสร้างแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สนามได้รับการพัฒนา กล่าวคือ มีความคิดริเริ่ม ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และสามารถพัฒนางานวิทยาศาสตร์ชุมชนได้ มีส่วนร่วมในกิจการชุมชนมากขึ้น โดยสามารถผูกมิตรกับชาวบ้าน และสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้านได้

ป่าชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริงที่ว่า คนยังต้องใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อดำรงชีวิต และยอมรับว่าป่านั้นต้องได้รับการป้องกันและจัดการให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ป่าชุมชนจึงเป็นคำตอบของความจำเป็นทั้ง 2 ประการ ซึ่งอธิบายได้โดย

- 1) เชื่อมโยงระบบสังคมวัฒนธรรมเข้ากับเรื่องป่าไม้
- 2) มีขอบเขตที่ชาวบ้านสามารถจำแนกขนาดของพื้นที่ได้ ทั้งนี้อาจเป็นป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกขึ้นมาใหม่ก็ได้
- 3) ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการอย่างอิสระ โดยองค์กรตัวแทนที่แท้จริงของชุมชนสำหรับกรรมสิทธิ์ในที่ดินจะเป็นของรัฐหรือสาธารณประโยชน์ก็ได้
- 4) จุดประสงค์และเป้าหมายของการจัดการป่าสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน
- 5) เน้นการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับการใช้จารีตประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 6) กฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการป่าและทรัพยากร กำหนดและตัดสินใจโดยชุมชน

กรมมอบอำนาจให้ประชาชนดำเนินการป่าชุมชนสำหรับบางคนยังยอมรับไม่ได้ เพราะประการแรกยังเข้าใจว่ายกป่าให้เป็นกรรมสิทธิ์ของประชาชน กลัวว่าประชาชนจะนำที่ดินไปขาย หรือไปทำกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นการทำลายป่า แต่ความเป็นจริงแล้วเป็นเพียงการมอบอำนาจให้ประชาชนเข้าไปจัดการป่าเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน พื้นที่ป่ายังคงเป็นป่าของประเทศชาติ เพียงมอบการจัดการให้ชุมชน ประการที่สอง ไม่มั่นใจว่าประชาชนจะใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน นอกจากนั้นยังมีแนวคิดที่ไม่ถูกต้อง บางประการ จึงมีคำอธิบายเกี่ยวกับป่าชุมชนไว้ดังนี้

- 1) “ป่าชุมชนคือป่าที่รัฐสร้างมอบให้ประชาชน” คำอธิบายคือ ป่าชุมชนไม่ใช่ป่าที่รัฐหรือองค์กรภายนอกชุมชนมาสร้างและมอบให้กับชุมชน แต่จะเกิดความต้องการและความพยายามของ

ชุมชนเอง ชุมชนสร้างหรือมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ และรับประโยชน์จาก ป่านั้น

2) “การริเริ่มทำป่าชุมชนต้องใช้งบประมาณมาก” คำอธิบายคือ ป่าชุมชนไม่ได้เริ่มจากเงินหรือการหาเงินงบประมาณมาทำงาน แต่จะเริ่มจากความตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของป่า และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ความสนใจและรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีผู้นำหรือผู้ประสานงานให้เกิดกระบวนการทำงานของชุมชน งบประมาณนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนการทำงานขององค์กรชาวบ้านในชุมชน และเป็นกลไกหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ

3) “ป่าชุมชนคือป่าสาธารณประโยชน์ เป็นของประชาชนทั่วไป” คำอธิบายคือ ที่จริงแล้วป่าชุมชนจะมีการคุ้มครองดูแลและจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นๆ ไม่ใช่เป็นของชุมชนอื่นๆ หรือเป็นของสาธารณที่ใครจะมาใช้ก็ได้

พ่อบุญเรือง ยางเครือ และพ่อเก็ง ยศอัน 2 นักต่อสู้ผู้ปกป้องป่าชุมชนแห่งมหาสารคาม การจัดการป่าชุมชนในปัจจุบันและอนาคต นอกจากจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและประเทศชาติแล้ว ยังต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติด้วย ให้มีมุมมองกว้างขวางขึ้นและมีทัศนคติที่ดีต่อชาวบ้านและชุมชน ต้องทำงานประสานและสร้างความร่วมมือกับชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันทางวิชาการ และมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่ ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาระบบการวางแผนป่าชุมชน โดยสนับสนุนให้ชุมชนริเริ่มวางแผนและจัดการป่าชุมชนของตนเอง โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำและร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนเสนอรัฐบาลเพื่องบประมาณในการจัดการตามแผนนั้น

แนวทางในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้น จะต้องมีการทำความเข้าใจกับระหว่างประชาชนกับรัฐ ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานบางส่วน รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ถึงแม้ว่าผลงานด้านนี้จะไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ในระยะเวลาสั้นๆ ก็ตาม

การจัดการป่า โดยชุมชนเป็นผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ หน่วยงานรัฐและเอกชนเป็นผู้สนับสนุน เกิดเป็นการจัดการป่าร่วมกับประชาชน (Input forest management) ซึ่งเปลี่ยนจากความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับกรมป่าไม้ไปสู่ความร่วมมือ เกิดระบบการป้องกันและการจัดการป่า

ร่วมกันซึ่งให้ภาคีต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากร รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่ให้ชุมชนร่วมจัดการป่าเสื่อมโทรมทั้งนี้โดยอาศัยหลักที่ว่า การฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม จะไม่ประสบความสำเร็จหากประชาชนที่อยู่ในป่าหรืออยู่ใกล้ป่าได้มีส่วนร่วม หรือไม่ปรารถนาจะเข้าร่วมสู่ป่าชุมชน ชุมชนต้องเข้าใจแนวคิดและวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ ชุมชนกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เครือข่าย การพัฒนาสถาบัน ความเท่าเทียม บทบาทชายหญิง และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นต้น

.....

แบบสัมภาษณ์เลขที่.....

(สำหรับคณะกรรมการป่าชุมชน, ประชาชนรอบป่า)

.....
วิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบของ
 จังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษา : เปรียบเทียบระหว่างป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คำอธิบาย โปรดเติมข้อความหรือทำเครื่องหมาย / ลงในวงเล็บ ( ) และช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ
  - 1 ( ) ชาย
  - 2 ( ) หญิง
2. ระดับการศึกษา
  - 1 ( ) ประถมศึกษา
  - 2 ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
  - 3 ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย
  - 4 ( ) ปวช. /ปวส. /อนุปริญญา
  - 5 ( ) ปริญญาตรีและสูงกว่า
3. รายได้ครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา
  - 1 ( ) 50,000- 70,000 บาท
  - 2 ( ) 70,000- 90,000 บาท
  - 3 ( ) 90,000-120,000 บาท
  - 4 ( ) 120,000-150,000 บาท
4. สถานภาพทางสังคมของท่าน
  - 1 ( ) ผู้ใหญ่บ้าน
  - 2 ( ) สมาชิก อบต.
  - 3 ( ) ประธานหรือตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน
  - 4 ( ) ประธานเยาวชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และนิเวศของป่าชุมชน ดังนี้

1. สภาพทั่วไป
  2. ที่ตั้งป่าชุมชน
  3. ประเพณีวัฒนธรรม
  4. การเมืองการปกครอง
  5. ตัวแปร ด้าน เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสังคม และรายได้
- ข้อมูลด้านนิเวศป่าชุมชน ได้แก่

1. พรรณไม้
2. พันธุ์สัตว์
3. สภาพดิน
4. สภาพอากาศ
5. แหล่งน้ำ
6. ความหลากหลายทางชีวภาพ

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการป่าชุมชนและปัญหาการจัดการป่าชุมชนของท่านตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แบ่งตามพัฒนาการของชุมชนและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. รายงานสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของท่าน
  2. นำเสนอรูปแบบการจัดการป่าชุมชนและปัญหาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
  3. สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมแล้วพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ
- มหาสารคาม
4. นำเสนอรูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบมหาสารคาม ทดลองใช้
  5. สรุปผลการศึกษา

แบบทดสอบความรู้เรื่องป่าชุมชนก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

โปรดทำเครื่องหมาย X บนข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุด

- 1) ป่าไม้ประเภทใดจัดเป็นป่าผลัดใบ
  - ก. ป่าชายเลน ข. ป่าดิบแล้ง ค. ป่าสนเขา ง. ป่าเต็งรัง
- 2) ข้อใดคือลักษณะป่าโคก
  - ก. เป็นป่าโปร่ง ตามพื้นป่า มักจะมีจุด ประง หญ้าเพ็ก พื้นที่แห้งแล้ง ดินร่วนปนทราย
  - ข. เป็นป่ารกทึบมองดูเขียวชอุ่มตลอดปี ไม้ที่สำคัญ คือ ยางนา กอน้ำ กอเดือย
  - ค. เป็นป่าที่มีน้ำจืดท่วมมาก ๆ ดินระบายน้ำไม่ดีป่าพรุในภาคกลาง มีลักษณะโปร่งและมีต้นไม้ขึ้นอยู่ห่างๆ เช่น สนุ่น จิก โมกบ้าน หวายน้ำ หวายโปร่ง ระกำ อ้อ และแขม
  - ง. เป็นป่าที่อยู่ในพื้นที่ค่อนข้างราบมีความชุ่มชื้นน้อย ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ มะค่าโมง พะยอม ตะเคียนแดง กระเบาหลัก และตาเสือ
- 3) ข้อใด ไม่ใช่ ความหมายของการอนุรักษ์
  - ก. เก็บรักษาไว้ ไม่กิน ไม่ใช่ ไม่ล่า
  - ข. การใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
  - ค. การใช้ให้เกิดความยั่งยืน
  - ง. การใช้อย่างชาญฉลาด
- 4) ป่าไม้ทางภาคเหนือของไทย ถูกทำลายด้วยสาเหตุใดมากที่สุด
  - ก. สัมปทานทำไม้ในอดีต
  - ข. การลักลอบตัดไม้ไปขาย
  - ค. การทำไร่เลื่อนลอย
  - ง. ไฟไหม้ป่า
- 5) ไฟป่าในประเทศไทยเกิดจากสาเหตุในข้อใดมากที่สุด
  - ก. มนุษย์ ข. การเสียดสีของต้นไม้ ค. ไฟผ่า ง. ภูเขาไฟระเบิด
- 6) รากมีปม สามารถตรึงไนโตรเจนจากอากาศมาใช้ในการเจริญเติบโตได้ เป็นคุณสมบัติของพรรณไม้กลุ่มใด
  - ก. พืชตระกูลหญ้า ข. พืชตระกูลถั่ว ค. พืชตระกูลปาล์ม ง. พืชตระกูลยาง
- 7) ใบบไม้ ทำหน้าที่คล้ายส่วนประกอบใดของบ้าน
  - ก. หลังคา
  - ข. ฝาบ้าน
  - ค. ห้องครัว
  - ง. ห้องน้ำ
- 8) ข้อใดอธิบายลักษณะของสัตว์จำพวกแมลงไม่ถูกต้อง
  - ก. มีลำตัวแบ่งเป็น 3 ช่วง (หัว, อก, ท้อง)
  - ข. ใช้ปอดในการหายใจ
  - ค. มี 6 ขา
  - ง. มีการเปลี่ยนรูปร่างจนเป็นตัวเต็มวัย 4 ครั้ง
- 9) เห็ดรา จัดเป็นสิ่งมีชีวิตจำพวกใด
  - ก. ผู้ผลิต
  - ข. ผู้บริโภค
  - ค. ผู้ย่อยสลาย
  - ง. ปรสิตร
- 10) การอนุรักษ์สัตว์ป่าวิธีใดที่ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด
  - ก. ออกกฎหมายคุ้มครอง / ห้ามล่า
  - ข. รณรงค์ให้ประชาชนเลิกซื้อ / เลิกล่า
  - ค. อนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า
  - ง. นำสัตว์ป่ามาขยายพันธุ์แล้วปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ

- 11) ข้อใดคือความหมายของระบบนิเวศ
- ก. สถานที่ซึ่งสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่
 ข. สิ่งต่างๆที่อยู่ร่วมกับสิ่งมีชีวิต
 ค. กลุ่มของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันในแต่ละแห่ง
 ง. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆที่อยู่ในแหล่งที่อยู่เดียวกัน
- 12) ผลเสียของการทำลายป่าที่ร้ายแรงที่สุด คือข้อใด
- ก. การขาดแหล่งอาหาร
 ข. ทำให้ดินสีกร่อน
 ค. เสียสมดุลธรรมชาติ
 ง. เกิดภัยธรรมชาติ
- 13) ผู้ที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุด คือใคร
- ก. รัฐบาล
 ข. ประชาชน
 ค. นักวิจัยสิ่งแวดล้อม
 ง. สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- 14) ข้อใดไม่มีผลต่อปรากฏการณ์เรือนกระจก
- ก. แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์
 ข. แก๊สออกซิเจน
 ค. ฝุ่นละออง
 ง. ไอน้ำ
- 15) ปลูกมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ คือมีหน้าที่เป็น
- ก. ผู้ผลิต
 ข. ผู้บริโภค
 ค. ผู้ย่อยสลาย
 ง. เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
- 16) ปัจจัยที่กำหนดให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขนาดของประชากร คือข้อใด
- ก. อาหารและที่อยู่อาศัย
 ข. อาหารและประสิทธิผลถึงผู้ล่า
 ค. กลุ่มของประชากรอื่นในที่อยู่อาศัยเดียวกัน
 ง. อัตราการเกิดและการตาย อัตราการอพยพเข้าและออก
- 17) กรมทรัพยากรธรณีก่อนที่จะยุบรวมมาอยู่ในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเดิมอยู่ในกระทรวงใด
- ก. กระทรวงสาธารณสุข
 ข. กระทรวงวิทยาศาสตร์
 ค. กระทรวงอุตสาหกรรม
 ง. กระทรวงมหาดไทย
- 18) หน่วยงานใดมีหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางบริหารที่ดิน
- ก. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 ข. กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม
 ค. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
 ง. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 19) คำว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีความหมายสอดคล้องกับข้อใดมากที่สุด
- ก. การใช้ทรัพยากรตามที่กฎหมายกำหนด
 ข. การใช้ทรัพยากรหลายชนิดพร้อมกัน
 ค. การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่า
 ง. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอุตสาหกรรม

20) ข้อใด คือ จุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา

- ก. ความตระหนัก ความรู้
- ข. ทักษะ ทักษะ
- ค. ความสามารถในการประเมิน การมีส่วนร่วม
- ง. ถูกทุกข้อ

21) การอนุรักษ์ป่าไม้ที่รัฐสามารถเข้าจัดการได้เต็มที่เพื่อให้ได้ผลมีหลายวิธี ยกเว้นวิธีใด

- ก. การดูแลให้ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองป่าไม้อย่างเคร่งครัด
- ข. การควบคุมการดูแลตัดไม้
- ค. การเข้าป้องกันไฟไหม้ป่า โดยตรวจตราดูแลอย่างจริงจัง
- ง. การหาวิธีให้ใช้วัสดุอื่นแทนที่ไม้ในอุตสาหกรรม

22) ต้นไม้ในป่าชายเลนที่ให้ประโยชน์มากได้แก่ต้นไม้ชนิดใด

- ก. ไม้ประดู่
- ข. ไม้แดง
- ค. ไม้โกงกาง
- ง. ไม้มะค่า

23) ป่าชนิดใดในฤดูแล้งต้นไม้ต้องสลัดใบทิ้ง

- ก. ป่าดงดิบ
- ข. ป่าสน
- ค. ป่าพรุ
- ง. ป่าแดง

24) ข้อใดไม่จัดเป็นตัวอย่างความสำคัญของป่าไม้ด้านนิเวศวิทยา

- ก. ป่าไม้ให้ไม้ประกอบเครื่องเรือน
- ข. ป้องกันการพังทลายของดิน
- ค. ป้องกันน้ำท่วม
- ง. ช่วยรักษาต้นน้ำลำธาร

25) ป่าชนิดใดเป็นป่าที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจสูงสุดของประเทศไทย

- ก. ป่าดงดิบ
- ข. ป่าสนเขา
- ค. ป่าเบญจพรรณ
- ง. ป่าชายเลน

.....

เฉลย

1. ง	2. ก	3. ก	4. ง	5. ก
6. ข	7. ก	8. ข	9. ค	10. ก
11. ง	12. ก	13. ข	14. ค	15. ค
16. ง	17. ข	18. ง	19. ค	20. ง
21. ง	22. ค	23. ง	24. ก	25. ค

แบบสอบถามเลขที่.....

แบบสอบถามเจตคติและการมีส่วนร่วม

กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบของจังหวัดมหาสารคาม
กรณีศึกษา : เปรียบเทียบระหว่างป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบของจังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษา : เปรียบเทียบระหว่างป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่” ของนางสาวนิจพร มาจันทร์ นิสิตสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ชาลี นาวานุเคราะห์ เป็นที่ปรึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และนิเวศของป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่ การจัดการและปัญหาป่าชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม

ในการนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง โดยคำตอบของท่านจะเป็นความลับและจะถูกใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเจตคติในการจัดการป่าชุมชน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านและองค์กรชุมชนของท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ด้วยดี

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเจตคติในการจัดการป่าชุมชน
(โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องด้านขวาของท่านตามความเป็นจริง)

ข้อ	ด้านระบบองค์กร	ระดับเจตคติในการจัดการป่าชุมชน				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการจัดโครงสร้างบริหารองค์กรให้ดำเนินการได้อย่างเข้มแข็ง					
2	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการคัดเลือกคณะกรรมการจากประชาชนรอบป่า					
3	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการวางแผนดำเนินงานชัดเจน					
4	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการประเมินผลงานทุกกิจกรรม					
5	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการประสานงานระหว่างองค์กรและหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง					
6	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการบริหารจัดการงบประมาณโปร่งใส					
7	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการกำหนดกฎระเบียบกติกาในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน					

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเจตคติในการจัดการป่าชุมชน (ต่อ)
(โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องด้านขวาของท่านตามความเป็นจริง)

ข้อ	ด้านระบบการจัดการป่าและที่ดินตามหลักวิชาการ	ระดับเจตคติในการจัดการป่าชุมชน				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการกำหนดแนวเขตป่าชุมชน					
2	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการแบ่งพื้นที่จัดการป่าและที่ดินรอบป่า					
3	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการใช้ประโยชน์จากป่าและทรัพยากร					
4	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการสร้างกฎระเบียบและข้อตกลงการใช้ประโยชน์จากป่า					
5	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการสร้างกลุ่มองค์กรชุมชน					
6	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการกำหนดกิจกรรมในรอบปี					
7	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการลงโทษผู้ฝ่าฝืน					
8	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการรณรงค์และผลักดันการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับการจัดการป่าและทรัพยากร					

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเจตคติในการจัดการป่าชุมชน (ต่อ)
 (โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องด้านขวาของท่านตามความเป็นจริง)

ข้อ	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	ระดับเจตคติในการจัดการป่าชุมชน				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการ ค้นหาปัญหาและสาเหตุ					
2	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินงานในรอบปี					
3	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีส่วนร่วมดำเนิน กิจกรรมตามแผนงาน					
4	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการได้รับ ผลประโยชน์จากป่า					
5	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการ ติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินกิจกรรม					

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเจตคติในการจัดการป่าชุมชน (ต่อ)
 (โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องด้านขวาของท่านตามความเป็นจริง)

ข้อ	ด้านองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน	ระดับเจตคติในการจัดการป่าชุมชน				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านนำองค์ความรู้เรื่อง การจัดการป่า มาใช้ประโยชน์					
2	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านขยายเครือข่ายองค์ ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องการจัดการ ป่าทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่					
3	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีองค์ความรู้เกี่ยวกับ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และนิเวศของป่า ชุมชน					
4	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีองค์ความรู้เกี่ยวกับ ความหลากหลายทางชีวภาพและวิธีการถ่ายทอด ความรู้จากรุ่น สู่รุ่น					
5	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านค้นหาปัญหาและการ แก้ไขปัญหาโดย ชุมชนเอง					

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน
(โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องด้านขวาของท่านตามความเป็นจริง)

ที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการค้นหาปัญหาและสาเหตุในประเด็น ดังนี้ 1.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อค้นหาปัญหา 1.2 การประชาสัมพันธ์รอบป่าชุมชนและชุมชนใกล้เคียง 1.3 การกำหนดกิจกรรมหรือหลักสูตรการจัดการป่าชุมชน 1.4 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้					
2	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านวางแผนดำเนินงาน ในประเด็น ดังนี้ 2.1 การสำรวจความต้องการของประชาชนและวิเคราะห์สภาพป่าชุมชน กำหนดทิศทางการพัฒนา 2.2 การกำหนดขั้นตอน กิจกรรม กรอบเวลาที่เหมาะสม รวมถึงมีการระบุผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี 2.3 การจัดทำแผน/โครงการเพื่อพัฒนาป่าชุมชน 2.4 การติดตามและรายงานผล					
3	ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านดำเนินกิจกรรม ในประเด็น ดังนี้ 3.1 การจัดสรรทรัพยากรสำหรับกิจกรรม 3.2 การสนับสนุนงบประมาณ 3.3 การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์อาคาร สถานที่ 3.4 การสนับสนุนบุคลากรหรือวิทยากร					

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน (ต่อ)
 (โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องด้านขวาของท่านตามความเป็นจริง)

ที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4	<p>ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านได้รับผลประโยชน์จากป่า ในประเด็น ดังนี้</p> <p>4.1 เป็นแหล่งอาหารของชุมชนและ การใช้ผลผลิตที่เก็บหาได้จากป่า เช่น ไม้พิน เห็ดต่างๆ พืชผัก ไม้ประดับ สัตว์ต่างๆ สมุนไพร</p> <p>4.2 เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและสันทนาการ</p> <p>4.3 เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาวิจัย</p> <p>4.4 เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและทำเลเลี้ยงสัตว์</p>					
5	<p>ท่านคิดว่าป่าชุมชนของท่านมีการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม ในประเด็น ดังนี้</p> <p>5.1 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล</p> <p>5.2 เก็บรวบรวมข้อมูล</p> <p>5.3 การรายงานการติดตามและประเมิน</p> <p>5.4 การประเมินความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม</p>					

**กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบของจังหวัด
มหาสารคาม กรณีศึกษา : เปรียบเทียบระหว่างป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง

แบบประเมินเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบของจังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษา : เปรียบเทียบระหว่างป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่” ของนางสาวนิจพร มาจันทร์ นิสิตสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ชาลี นาวานุเคราะห์ เป็นที่ปรึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และนิเวศของป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่ การจัดการและปัญหาป่าชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม

ในการนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบประเมินตามความเป็นจริง โดยผลการประเมินของท่านจะเป็นความลับและจะถูกใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านและองค์กรชุมชนของท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยดี

ผู้วิจัย

แบบประเมิน
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

วิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนต้นแบบของจังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษา : เปรียบเทียบระหว่างป่าชุมชนโคกหินลาดและป่าชุมชนโคกใหญ่

ชื่อ - สกุล .....

ที่อยู่ สถานที่ทำงาน .....

ตอนที่ 1 คำอธิบายรูปแบบ .....

จากการศึกษาของคณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชนรอบป่าและถอดบทเรียน พบว่า ปัจจัยสำคัญในการจัดการป่าชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้หลักสิ่งแวดล้อมศึกษา มีข้อมูล ดังนี้

เมื่อประชาชนมีส่วนร่วม (Participation) ในการจัดการป่าชุมชน ทำให้มีความสุข (Happy) ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากเวทีเรียนรู้ ทักษะศึกษา ฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ จนมีความรู้ (knowledge) มีเจตคติที่ดี (Attitude) มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชน (Organization) ให้มีความสำคัญและสืบทอดความรู้จากผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Key informant) นำไปสู่การพัฒนาป่าชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable)

ข้อ 1 ท่านคิดว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสมระดับใด ทำเครื่องหมาย / ใน ( )

มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

ข้อ 2 ขอความกรุณาท่านในการให้ข้อเสนอแนะ

.....
.....